

İBRAHİM BEY'İN Mİ'RÂC-NÂMESİ

MUSA DUMAN

Miraç Hadisesi ve Kısa Bir Değerlendirme :

«Mî'râc», Arapça bir kelime olup «merdiven» anlamına gelmektedir. Bu kelimenin ıstılah manası ise, kısaca, Hz. Peygamber'in (s.a.) göklere «yükseliş»i demektir. Bu hadise Hicret'ten yaklaşık altı ay kadar önce, Recep ayının yirmi yedinci gecesi meydana gelmiştir. Sabahleyin Hz. Peygamber, geceleyin Kudüs'teki Mescid-i Aksâ'ya götürüldüğünü, oradan da göğe yükseltildiğini yakınlarına haber vermiştir. Bu hadiseyle ilgili ayet (XVII/1) Mekke'deki Mescid-i Haram'dan Kudüs'teki Mescid-i Aksâ'ya kadar olan yolculuğu haber vermektedir ki hadisenin bu kısmı «isrâ» diye adlandırılır. Bundan sonrası ise çeşitli rivayetlerle gelen hadislerde anlatılmıştır¹ : Hz. Peygamber, Hz. Cebrail'in cennetten getirdiği «kevser suyu»yla abdest aldıktan sonra, katırdan küçük, eşekten büyük ve insan yüzlü «Burak» adındaki hayvana binerek, ellerinde nurdan bayraklar tutan yetmiş bin meleğin selâmları arasında yükselip Mescid-i Aksâ'ya varınca, orada, Hz. İbrahim, Hz. Musa ve Hz. İsa ile görüşür. Sonra Hz. Cebrail'in rehberliğinde yedi kat göğü sıra ile ziyaret eder. Her gökte orada bulunan sonsuz harikaları ve peygamberleri görür, onlarla konuşur. Niha-yet Allah'ın huzuruna varır ve yüce yaratıcıyı «gönül gözü» ile görür. Bu görüşme sonrasında müslümanlara elli vakit namaz farz kılınır, ancak Mî'râc'dan dönüşte Hz. Musa'nın tavsiyesi ile Hz. Peygamber Cenâb-ı Allah'a yalvarır ve elli vakit namaz tedricen

1 Zeynüddin Ahmed b. Ahmed ez-Zebidi, *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrid-i Sarîh Tercümesi ve Şerhi*, (Mütercim : Ahmed Naim), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, c. X, Ankara 1979, s. 58-60, 65-72.

beş vakte indirilir. Bundan sonra yine Cenab-ı Allah'ın izni ve Hz. Cebrail'in rehberliğinde Peygamberimiz cenneti ve cehennemi dolaşır, müminlerin sahip oldukları nimetleri ve kâfirlerin, günahkârların düçar oldukları işkence ve cezaları bütün ayrıntılarıyla müşahede eder. Ziyaret bitince, Peygamberimize gördüğü şeyleri ümmetine anlatması emredilir ve Hz. Cebrail'in kanatları üzerinde yeryüzüne döner.

İslâm Tarihinde olduğu kadar, İslâm'ın inanç sistemi içinde de önemli bir yere sahip olan bu hadise, ilk günlerdeki gibi her devir müslümanların kalbinde büyük heyecanlar uyandırmıştır. Bunun içindir ki değişik milliyetlere mensup bir çok müslüman müellif bu hadiseyi anlatan eser kaleme almıştır². Her şeyden önce Miraç hadisesinin yayılmasını sağlayan bu varyasyonlar ilk zamanlarda söz konusu hadisenin tarihî bir olay olarak anlatılması esasına bağlıdır. Ancak sonraları, tarihî bir hadise olmaktan başka, ruhun dünya bağlarından sıyrılarak ilahî bilgiye ulaşmasını ve maneviyatın yücelmesini anlatan bir model olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Muhiddin-i Arabî'nin *Kitâbü'l-İsrâ ilâ-Makâmî'l-Asrâ* ve *Fütûhâtü'l-Mekkiyye* eserleri böyle bir anlayışla telif edilmiştir³. Bu şekliyle Miraç hadisesi Batılı düşünürlerce de işlenmiş ve dolayısıyla Batı düşüncesine de girmiştir⁴.

Konu Türk edebiyatında da, Miraç hadisesinin çevresinde, insana ruh yüceliğini sağlayacak ve manevî mertebeler kazandıracak hareket ve inanışların tasvirleriyle işlenmiştir. Bizim çalışmamıza konu olan *Mi'râc-nâme* de konunun işlenişi bakımından böyle bir özelliğe sahiptir. Öyle ki bu tasvirler, kimi zaman, üzerinde çalıştığımız eserde olduğu gibi, olayı detaylarıyla ele alarak müstakil bir eser hacminde, kimi zaman da kısa bölümler veya başka konuların işlendiği bölümlerde telmihler yoluyla temas edilerek yapılmıştır.

2 Bu konuda Arapça ve diğer dillerde yazılmış eserlerin bibliyografya kayıtları için bkz. : Fahir İz, *Mi'râc-nâme*, (Mezuniyet Tezi), İ. Ü. Türkiyat Enstitüsü, nu. : T. 106, İstanbul 1938.

3 Fahir İz, a.y.

4 Muhiddin-i Arabî'nin metinde zikredilen eserlerinin, XIV. asırda yaşamış meşhur İtalyan şairi Dante'nin *İlahî Komedyasına* kaynaklık ettiği bizzat Batılı araştırmacılarca tespit edilmiştir. (bkz. : Fahir İz, a.y.)

İbrahim Bey'in Mi'râc-nâmesi⁵ :

Eldeki bir takım bilgilere ve bazı karinelere istinaden yapılan tahminlere göre XV. asır şairlerinden İbrahim Bey'in⁶ Mi'râc-nâmesi, konusunda Anadolu sahasında⁷ yazılmış ilk manzum eserlerden birisidir. Mi'râc-nâme toplam 275 beyit hacmindedir ve *mefâ'ülün mefâ'ülün fe'ülün* vezniyle yazılmıştır.

Nüshaları :

a. Mi'râc-nâme'nin bilinen tek müstakil nüshası İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Seminer Kitaplığında⁸ 1^b-13^b varaklarda bulunmaktadır. Yeni ciltlenmiş olan bu yazmada yazarı belli olmayan, aynı müstensih tarafından istinsah edildiği anlaşılan başka bir manzum «Mi'râc-nâme» daha yer almaktadır. 271 beyit hacminde olan bu nüsha, okunaklı ve hareketli nesihle yazılmıştır. Her sayfada 11 beyit yer almaktadır. Çalışmamızda bu nüsha esas alınmıştır.

b. İkinci bir nüsha, İbrahim Bey'in manzumelerini derli toplu olarak ihtiva eden Selim Ağa Kütüphanesi'ndeki yazmada 6^b-17^b varaklar içindedir⁹. Bu nüshada da 273 beyit yer almaktadır.

5 Edebiyat Fakültesi nüshasında «Hazâ Tevhid-nâme», Süleymaniye Kütüphanesi nüshasında «Mi'râc-nâme-i İbrahim Beğ», Selim Ağa Kütüphanesi nüshasında ise «Fî-Mi'râci'n-Nebiyi Sallallâhü aleyhi ve sellem» başlığıyla kayıtlıdır. Nüshalar çalışmamızda sırasıyla E, S, Ü harfleriyle karşılanmıştır.

6 Musa Duman, «XV. Yüzyıl Şairlerinden İbrahim Bey», *İlmî Araştırmalar* 2, İstanbul 1996, sh. 73-78.

7 Doğu Türkçesinde yazılmış (*Nehcü'l-Ferâdis*'ten ve Feridü'd-Din Attar'ın *Tezkiretü'l-Evlîya* adlı eserinden mensur olarak tercüme edilmiş) bilinen ilk Mi'râciyyeler için Fahir İz'in zikredilen çalışmasına ek olarak bkz. : Osman Fikri Sertkaya, *Mi'râc-nâme (Metin-İndeks)*, Mezuniyet Tezi, İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Genel Kitaplığı, nu. : THT 244, İstanbul 1968.

8 İ. Ü. Edebiyat Fakültesi, Seminer Kitaplığı, Nu. : 4038. Araştırmam sırasında İbrahim Bey'e ait olduğunu tespit ettiğim E nüshasının, Eski Anadolu Türkçesi devresinin fonetik özelliklerini aksettirdiğinden, önemine dikkatimi çeken sayın hocam Prof. Dr. Mertol Tulum olmuştur.

9 Üsküdar Selim Ağa Kütüphanesi, Kemankeş Bölümü, nr. : 250. Bu nüsha bir grup öğrenci tarafından Prof. Faruk K. Timurtaş nezaretinde mezuniyet çalışması olarak okunmuştur : Türkiyat Enstitüsü, T. 2122. Ayrıca Erciyes Üniversitesi'nde Kadir Güler'in «İbrahim Bey Divanı» konulu bir doktora çalışması yaptığını, makalemizin son tashihlerini yaptığımız sırada, öğrenmiş bulunuyoruz.

c. Üçüncü bir nüsha da, İbrahim Bey'in daha az manzumesinin yer aldığı Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki yazmada¹⁰ 39^b-45^a varaklar arasında bulunmaktadır. Bu nüshada ise Mi'râc-nâme 269 beyitten müteşekkildir.

Her üç rüşhanın da istinsah kaydı yoktur.

Zikredilen nüshalardan başka, İbrahim Bey'in şiirlerinin veya divan nüshalarının olması da mümkündür. Çünkü, Mi'râc-nâme'nin üç yazmadan karşılaştırması yapılmış ve nüshaların her birinde diğer ikisinde bulunmayan beyitler tespit edilmiştir¹¹. Bu durum bize mevcut nüshaların istinsah edildiği ayrı nüshaların bulunduğunu göstermektedir.

Dili :

Diğer şiirlerinde olduğu gibi İbrahim Bey, Mi'râc-nâme'de de oldukça sade bir dil kullanmıştır. Yaygın olarak kullanılan dini terimlerin dışında Arapça ve Farsça tamlamalara oldukça az rastlanmaktadır. Yabancı kelimeler bakımından da devrin genel görüntüsüne paralel bir durum arz etmekte olan eserde Türkçe unsurlar bakımından daha bir zenginlik görülmektedir. Mi'râc hadisesinin terminolojisi dışında kalan anlatımı büyük ölçüde Türkçe kelimelerle karşılamıştır diyebiliriz. Kelime kadrosu ve morfolojik özellikler bir ölçüde çalışmamızın sözlük ve ses benzeşmelerini gösterebilecek özellikte hazırladığımız ek indeksi bölümünde görülebileceğinden burada ayrıca üzerinde durma gereği görülmemiştir.

İmlâ Kalıplaşması ve E Nüshasının İmlâ Açısından Değerlendirilmesi :

Bilindiği gibi, kısaca *imlâ kalıplaşması* diye ifade edilen, kelime ve seslerin telaffuz değerlerini tam olarak karşılamayıp baş-

10 Süleymaniye Kütüphanesi, Nazif Paşa Bölümü, nr. : 399.

11 Çalışmamızdaki numarasıyla 3., 5., 48., 50., 80., 153., 188., 198. beyitler S'de; 91., 212., 237. beyitler E'de; 196., 212., 237. beyitler de Ü'de bulunmamaktadır.

langıçtaki şekilleriyle temsil etme esasına dayanan yazım geleneği eski imlâmız için önemli meselelerden birisidir. Bu sadece eski yazımımızın değil, bütünüyle, yazım şekilleri tespit edilmiş ve zaman içinde dilde gerçekleşen değişme ve gelişmeleri takip etme özelliği bulunmayan yazı çeşitlerinin ortak özelliğidir. Bu bakımdan «İmlâ geleneği hemen her devirde ve her yazı türü için olmuştur» ifadesi yerinde bir tespittir¹².

Yaklaşık bin yıl kullandığımız eski yazı sistemimiz de kalıplaşmış imlâ geleneği içinde bir takım problemleri günümüze taşımıştır¹³. Başka problemlerin yanı sıra burada bizi ilgilendiren, dilde meydana gelen fonetik gelişme ve değişmelerin yazıda gösterilmediği için bize aktarılamamış olması keyfiyettir. Ancak, bir takım müellif hattı yazmalar ve imlâ kurallarını dikkatli tatbik etmeyen «cahil» katiplerin elinden çıkmış nüshalar bize bu konudaki eksikliğin giderilmesinde faydalı olabilecek önemli bilgiler sunmaktadırlar. Bu hususta önemli kaynaklarımızdan birisi de XVI. asırdan itibaren özellikle Batılı din adamlarının Latin harfleriyle yazıp bastırdıkları Türkçe gramer, sözlük ve konuşma kitapları, başka bir deyişle *transkripsiyon metinleridir*¹⁴. Bu Latin harfli eserler özellikle eski imlâmızda tespit imkânımız oldukça sınırlı olan t/d, k/g vb. ünsüzlerle o/u, ö/ü gibi ünlülerin tespitinde bize kesin bilgiler vermektedirler. Öte yandan ödünçleme kelimelerin çoğu kez orijinal yazılışlarına bağlı kalınmadan söylenişlerinin verilmiş olması da o devrede Türkçenin fonetik durumu bakımından bu eserlerin önemini bir kat daha artırmaktadır.

Müellif hattı yazmalarda ve bazı müstensih nüshalarında kalıplaşmış imlânın dışında verilen yazılışları, çoğu zaman Latin

12 O. Nedim Tuna, «Bazı İmlâ Gelenekleri, Bunların Metin İncelemelerindeki Yeri ve Orhun Yazıtlarında Bir Kaç Açıklama», *TDAY* 1957, sh. 41.

13 Prof. Dr. Mertol Tulum, «Alfabe ve Eski Alfabemiz Üzerine», *Dil Ve Alfabe Üzerine Görüşler*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, s. 23-27, Ankara 1991.

14 Batılıların yazdıkları Türkçe gramer ve sözlük kitapları hakkında geniş bilgi için bkz. : Agop Dilaçar, *Dil, Diller ve Dilcilik*, TDK Yay., Ankara 1968; Kenan Akyüz, «Paris Milli Kütüphanesindeki Türkçe-Fransızca ve Fransızca-Türkçe Yazma Eserler» *TDAY Belleten* 1959, s. 249-292; Dr. Ziyaeddin Fındıkoğlu, «Türkçe Fransızca Bir Lügat», *TM*, c. V, İst. 1936, s. 328-338.

harfli kitaplardaki transkripsiyonlu şekillerin desteklediği görülmektedir¹⁵.

Mi'râc-nâme'nin bu nüshasının bizim için dikkat çeken yönü de işte bu bakımdan imlâsında taşıdığı özellikler, özellikle de görülen geçmiş zaman ekinin yazılışındaki şekildir. İstinsah kaydı bulunmamasına rağmen kağıt, yazı vb. özelliklerinden en geç 16. asrın ilk yarılarında istinsah edildiğini tahmin ettiğimiz bu nüshada, kalıplaşmaya başlamış bir imlâ geleneğinin gizlediği fonetik hususiyetleri ortaya çıkaracak yazılışlara rastlanmaktadır. Az da olsa genel olarak müellif hattı diğer eserlerde de görülen bu tür yazı özellikleri bu yazmayı bizim için daha da önemli kılmaktadır. Türkçe'nin fonetik gelişmesini imkânlar elverdiği ölçüde ancak bu tür eserlerden izlemenin mümkün olduğu açık bir gerçektir. Bu tür bilgilerden hareketle, bütünüyle devrin özelliklerini gösteren genel kural olarak ortaya koymak zor olsa bile, eserlerde işaretlenen özelliklerin en azından söz konusu dönemler için geçerli olduğunu, bunların Türkçe'nin fonetik gelişme ve değişmelerini aydınlatacak önemli veriler olduklarını söylemek imkân dahilindedir.

Eklerin ünlü ünsüz uyumuyla ilgili durumunu çalışmanın sonunda verilmiş olan ek indeksinden çıkarmak mümkündür. Ancak biz burada örnek olması bakımından bazı eklerin durumuyla ilgili kelimeler vermek istiyoruz. Bu bakımdan aşağıda, söz konusu eklerin geçtiği kelimelerin hepsi değil, E nüshasında Türkçe'nin fonetiki açısından farklı özellikler taşıyan yazılışlar sıralanmıştır :

A. Düzlük yuvarlaklık uyumu :

1. *-Up (-üben) zarf-fül eki* : Ek Eski Türkçe devresinde ünsüzle biten tabanlara genellikle -ıp, -ip; son hecesi yuvarlak tabanlara ise -up, -üp şekilleriyle gelmektedir¹⁶. Eski Anadolu Türk-

15 Sözüünü ettiğimiz hususların karşılaştırılmalı değerlendirmesi için bkz. : Dr. Hayati Develi, *Evlîya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar*, TDK Yayınları, Ankara 1995; Dr. Musa Duman, *Evlîya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyılda Ses Değişmeleri*, TDK Yayınları Ankara 1995.

16 A. Von Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, (çev. : Mehmet Akalın), TDK Yayınları, Ankara 1988, § 230.

çesi devresi için hep yuvarlak ünlülü olduğu bilinen¹⁷ bu ekin metnimizde hem düz hem yuvarlak ünlülü şekli yer almaktadır ve düz ünlülü şekillerinin istisna sayılamayacak derecede çok örneği geçmektedir. Her iki şeklin de düzlük yuvarlaklık uyumuna tabi olan ve olmayan örnekleri bulunmaktadır. Batı Türkçesi'nin bu devresi için eklenmedeki ünlü durumlarının bir dudak uyumu niteliği kazanmadığını, ancak bazı kalıplaşmalara doğru bir temayül olduğunu söylemek mümkündür. Bir takım ek ünlülerindeki çok şekilliliği, geçiş dönemini temsil eden morfolojik çeşitlilik olarak kabul edebileceğimiz gibi böyle bir keyfiyetin varlığına da delil sayabiliriz.

a. *Uyuma tabi olanlar* :

aa. *-ıp* : kalıpdur 74

ab. *-Up* : olup 251; üzülüp 250

b. *Uyuma tabi olmayanlar* :

ba. *-Ip* : dutıp 84; görüpdür 159; kavşurıp 79; konup 77; koyıp 70, 90; olıp 88; olıpdur 100; urıp 109; yürüyüp 66

bb. *-Up* : idüp 86, 145; virüpdür 159

1. *Çatı ekleri* : Eski Anadolu Türkçesi için genellikle düz olduğu bilinen¹⁸ çatı eklerinin yardımcı ünlülerinin metnimizde ünlü uyumuna tabi yuvarlak ünlülü şekilleri de bulunmaktadır.

a. *-n-* :

aa. *Uyuma tabi olanlar* :

bilindi 23; bilinürdi 2; bulundi 186; göründi 88; süründi 88.

ab. *Uyuma tabi olmayanlar* :

bulındı 216; görine 15; görünürdi 4.

17 Faruk K. Timurtaş, *Eski Anadolu Türkçesi, Türk Dünyası El Kitabı*, TKA, Ankara 1976, sh. 222.

18 a.e. sh. 211.

b. -l- :

ba. *Uyuma tabi olanlar* :

değşürüldi 162; üzülüp 250; yuyuldu 152; düzüldi 27, 47, süzüldi 47; kuruldu 59; uruldu 59.

bb. *Uyuma tabi olmayanlar* :

değşürilsün 68; dökilür 116.

3. *İki heceli fiil tabanları* :

büründi 126; okurlar 81; yürüyip 66.

4. *Atıf vavlı bağlama grupları* :

Eserde, Farsça atıf gruplarının atıf vavlarında görülen düzleşme neticesi dudak benzeşmesine tabi olmuş örnekler bulunmaktadır. Bunlara dayanarak, bu hususta da sağlam bir kuraldan söz etmek mümkün gözükmemektedir. Ancak bu tür örneklerin, söz konusu kelime ve grupların söylenişlerini aksettirdikleri şüphesizdir. Nitekim bu devirde ve daha sonraki devirlerde bu hususa tanıklık edecek çok sayıda başka örnekler bulmak mümkündür¹⁹. Ayrıca bazı alıntı kelimelerde de yuvarlaklaşma ve düzleşme görülmektedir. (âfütâbı 160; ins (< üns) i halvet 138, 166; siflîde 246 vb.).

Bütün bu örnekler eserde bazen hareke bazen de harflerle gösterilmişlerdir.

matlûb ı tâlib 13, hâl i kâl 41, hûr ı gûlmân 84, ins i halvet 138, 'ilm ü 'akl ı fikrinde 142, güzîn i şâh 226, sultân ı şâh 257, baht ı devlet 261, delîl i hemdem 244.

B. Ünsüz uyumu :

-dI : Görülen geçmiş zaman eki :

Görülen geçmiş zaman eki Eski Türkçe'de sedasızlık uyumuna tabi olarak iki şekillidir²⁰. Ancak Eski Anadolu Türkçesinde

¹⁹ H. Develi, a.c.sh. 52-53.

²⁰ A. Von Gabain, a.e. § 217. Bu durumu Kaşgarlı Mahmud eserinde açık-

bu ek genel olarak tek şekilde (-dI) yazıya geçirilmiş olduğu halde bazı metinlerde sedasız ünsüzlerden sonra ekin t'li şeklinin getirildiğine işaret eden yazılışlar da yer almaktadır. Metnimizde de bu tür yazılışlar bulunmaktadır. Burada ek ya son sesi t olan kelime tabanlarına doğrudan t ile yazılarak veya taban kelimenin son sesine bir şedde işareti konularak gösterilmektedir. Bu durum yalnızca görülen geçmiş zaman ekinin son sesi t olan kelime tabanlarına eklendiğinde görüldüğünden bu örnekler meseleyi Eski Anadolu Türkçesinde sedasızlık uyumunun varlığı noktasına götürmek için elbette ki yeterli değildir. Ancak farklı devirlerde yazılmış eserlerde de bu ve benzeri yazılışlarda örneklerle rastlamak mümkündür. Nitekim bazı araştırmalarda yapılan değerlendirmelerde, imlânın standardlaşmasına rağmen yer yer farklı söyleşi aksettirecek işaretlemelere ve sonraki yıllarda telif edilmiş transkripsiyon metinlerinin verilerine dayanarak sedasızlık uyumu temayülünün olduğundan söz edilmiştir²¹.

Metnimizde geçen, söz konusu ekin eklendiği kelimelerin okunuşunda, transkribe bir metin vermeyi amaçladığımızdan diğer yazılışlar yorumlanmamış, ancak farklar arasında aşağıdaki şekiller tercih edilmiştir : bit-ti 213, dut-tuñ 250, git-ti 138, 139, işit-ti 77, 138, it-ti 55, 141, 172 (2), it-tiler 232, it-tüñ 172 (2), 177, 182.

ça belirtmektedir : «Şurasını bilesin ki mazi sıygası bütün fiillerde ancak d (dal) ve y (ye) ile gelir, bu, hiç bozulmaz; yalnız sert geldiği zaman -çıkığın şiddetinden dolayı- d harfi t'ye çevrilir. Sert harfler bu dilde dört tanedir : (sert b=p), (te=t), sert kâf=k). Sert b «tep-ti» kelimesinde olduğu gibidir. t «tut-tı», ç «kaç-tı», k «çök-ti» kelimelerinde gelmiştir. Bu gördüğümüz kelimelerdeki d harfi, çıkığın sertliği yüzünden -yukarıda söylediğim gibi- t'ye çevrilmiştir; asıl olan d'dir. Fakat t ile söylemek daha tatlıdır. Mücerred ve ziyade fiillerin hepsinde de kural budur.» *Divanü Lügatü't-Türk* (terc. : Besim Atalay) TDK yay. II, sh. 33, Ank. 1985. Bu mesele benzer ifadelerle, Molla Salih'in 17. asrın başlarında Mısır'da yazmış olduğu *eş-Şüzürü's-Zehabiyye ve'l-Kutai'l-Ahmediyye fi'l-Lügatü't-Türkiyye* (çev. : Besim Atalay, TDK Yay. İstanbul 1949, sh. 17.) adlı Anadolu Türkçesi gramerinde de görmek mümkündür.

21 Hayati Develi a.e.sh. 100.

MÎ'RÂC-NÂME

- E^{1b} fi- M'râci'n-Nebiyi şallallâhu 'aleyhi ve sellem
 S^{30b} M'irâc-nâme-i İbrâhim Beğ
 Ü^{0b} fi- Mi'râci'n-Nebiyi şallallâhu 'aleyhi ve sellem

mefâ'ilün mefâ'ilün fa'ülün

Ezelden ilerü ol ferd-i muṭlaḳ
 Ki vaḥdet ḳapusın ḳılmışdı muḡlaḳ

Ne ismi zâhir-idi ne şifâtı
 Ne 'ilmi bilinürdi ne ḥayâtı

Ne 'âlem yaradılmışdı ne âdem
 Ne zaḥm olmuş-ıdı daḥı ne merhem

Ne yâr olmuş-ıdı şûret ne aḡyâr
 Ne ḥâristân görünürdi ne gülzâr

- (5) Ne luṭfı zâhir olmuşdı ne ḳahrı
 Ne tiryâḳı bilinmişdi ne zehri

Ne küfr olmuş-ıdı bellü ne îmân
 Ne insân yaradılmışdı ne ḥayvân

Ne dünler ü ne günler ü ne gökler
 Ne yirler ü ne uşlar u ne öḡler

Ne kürsî resmi var-ıdı ne 'arşuñ
 Ne taḡlar ismi var-ıdı ne ferşüñ

2 ne ḥayâtı : ne ho zâtı E

3, 5 : S -

6 Ne insân yaradılmışdı ne ḥayvân : Ne ḥayvân yaradılmışdı ne insân
 S, Ü

8 ismi : adı S, Ü

- E^{2a} Muḥîṭ olmuş-ıdı deryâ-yı vahdet
Tamâmet garḳ-ıdı anda bu keşret
- (10) Tecelli eyledi zâtına zâtı
Bilinsün diyü esmâ vü şifâtı
- Cemâli ‘aḳsini âyine kıldı
Bilürsin güneşe aya ne kıldı
- Ki tâ görine ‘aḳsinden cemâli
İrişe ḥâşa kim bedrûn kemâli
- İrâdet ḥâşıl oldu bu sebebden
Daḫı maṭlûb u tâlib ol talebden
- Mürîd ol-dı murâdı kendüdür hem
Dilerdi zâhir ola ism-i a‘zam
- (15) Kim ol ism-ile biline müsemmâ
Görine gözlere sırr-ı mu‘ammâ
- Kaḫan kim diledi oldu maḫabbet
Maḫabbetden Muḫammed geldi şûret
- Kaḫem kıldı vücûdın anuñ ol bir
Maḫabbet nâmesin kim kıla taḫrîr
- Kaḫem pes iki şaḫḫ olmaḫ gerekdür
Ki kâğıd üzre ucından döke dür
- Pes oldu ol kaḫem daḫı iki şaḫḫ
Kaḫem deprene yaza yazıcı Ḥaḫḫ
- (20) İki şaḫḫuñ birisi oldu ma‘nî
E^{2b} Birisi daḫı şûret oldu ya‘nî

11 güneşe aya : güneşi ayı Ü, S

19 Kaḫem deprene yaza yazıcı Ḥaḫḫ : Kaḫem tâ deprene vü yazıcı Ḥaḫḫ
S, Ü

Sağı 'aql oldu solı nefs-i küllî
İkiden naqşdur 'ulvî vü süflî

Hem evvel kâf [u] nûndandır işâret
İki harf-ile oldu bu 'ibâret

Şıfat dağı celâli vü cemâli
İki olmağda bilindi kemâli

Misâl-i gice gündüzdür hakikat
Görür kimde ki var ise başîret

Ü^{7b} İki kısım oldu 'âlem on sekizden
(25) Nite kim telh u şîrîn var denizden

N'ider tafşili ma'nî aňlayanlar
S^{40a} Ki ma'zûr oldu sözi taňlayanlar

Düzildi bâtınından 'âlem-i gayb
Bizendi zâhirinden şekl-i bi 'ayb

Ne kim bâtında idi 'ayna geldi
Rumûzı şîn u kâfuñ 'ayna geldi

Bu devrûñ nokta-i pergârı oldur
Bu deyrûñ naqşı vü mi'mârı oldur

(30) 'Aceb bülbül kim uçmadın yuvadan
Cihâñı toptolu kıldı nevâdan

E^{9a} Zuhûr-ı şekl-i evvel Âdem oldu
Kim Âdem cânına 'ışk u dem oldu

21 İkiden naqşdur : İkiden-durur E

23 vü : hem S; celâli vü cemâli : cemâli vü celâli E, S

24 gice gündüzdür : nûrî zulmetdür S; Görür kimdeki : Göre her kimde S, Göre kimde ki Ü

28 idi : yapdı S; kâfuñ : kâf u E

Olundu Âdem'e 'arz-ı emânet
Kim oldu mazhar-ı gayb ı şehâdet

Çü 'aklı Âdemîdür nefsi Havvâ
İkiden 'ışık-ı şâhî oldu peydâ

Müşerref kıldı cümle hâs u 'âmı
Ki böldi kısmını Rûmî vü Şâmî

(35) Çü yıldızlarda seyri âhîr oldu
Tulû'-ı âfitâbı zâhir oldu

S^{3a} Bilindi *ve'd-duhâ ve'l-leyli* sırrı
'Ayân oldu şadefden pâk dürri

Şaçından küfr ü yüzindendür îmân
Şıfâtı gevher oldu gönlü 'ummân

Çün irdi ni'met-ile dîn kemâle
İrişdi cism ü cânlar i'tidâle

Zuhûra geldi ol 'ilm-i ilâhî
Yazıldı şuhf-ıla menşûr-ı şâhî

(40) Hâkikat zâhir oldu hem şerî'at
Şerî'at ne-y-ise oldur hâkikat

Hâkikat hâli oldu şer' kâli
Birikdi vahdet-ile kâl ü hâli

E^{3b} 'İbâret *kâbe kavseyn* andan oldu
İkiden geçdi *ev ednâyı* buldı

33 Âdemîdür : Âdem-idi S

37 Şaçından küfr ü yüzindendür îmân : Şaçı küfri yüzinden-durur îmân E

38 İrişdi : İrişe S; cânlar : cânı S

39 şuhf-ıla : şafhada S.

İki bahr arasında berzah oldur
Ağac u yaprağ arasında güldür

Didiler aña cem'u'l-cem' dağı
Nûr içündür fetil ü şem' dağı

(45) Göñüldür cism ü cânuñ arasında
Bebekdür gözün ağ u karasında

Ki cem' u vahdet anuñ hâşı oldı
Kemâl-i himmeti ihlâşı oldı

Ü^{8b} Birikdi şûret ü ma'nî düzüldi
Yine fer' aşlına irdi süzüldi

Mübârek cismini cân itmiş-idi
Küdûret kâlibından gitmiş-idi

S^{40b} Onun-çün şalmadı yir üzre sâye
Ki sâye kanda ola bedr aya

(50) İkilikden-durur sâye nişânı
Olur birlik yolından sâye fânî

Çün evvel keşreti vahdetde buldı
Şoñ ucu vahdeti keşretde buldı

Pes âhir keşret ü vahdet birikdi
Livâ-yı hamdini birlikde dikdi

E^{1a} Teniyle ol sebebeden kıldı mi'râc
Delile olmayavuz dağı muhtâc

43 arasında : ortasında S, Ü

48 S - ; cismini cân : cismi hey cân E

49 kanda ola : kandan olsun S

50 S - ; yolında : yolından E, S

İrişdi bir gice Cibrîl-i derrâk
Burâk-ı berç elinde cüst ü çallâk

(55) Didi iy şâh selâm itti ilâhuñ
Sa'âdet matla'ında toğdı mâhuñ

Oğur 'ummâna sen dürr-i yetîmi
Gidergil tizcek üstünden kilîmi

Bu âyet vaq̇tidür ola münebbih
Ki *sübhânellezi esrâ bi-'abdih*

İrişdi vaħy-i *ıkra' b'ismi rabbik*
Hilâfet sancağın 'arş üstine dik

Urıldı penc nevbet seniñ-içün
Kurıldı bezm-i 'işret seniñ-içün

Ü^{9a} Bu sifli çâh-ı miñnetden sefer kıl
(60) Yuğaru ağ u göklerden güzer kıl

Ki sensin şâhibâz-ı lâmekânî
Ne yirüñdür seniñ dünyâ-yı fânî

Ne nisbet toprağ arasında gevher
Felekde yaraşur ħurşid-i enver

Nebiler cânı saña muntazırdur
Vişâlün baħşışine müftekırdur

E^{1b} Müdebbirler cemâlün görmek ister
Ayagun yüzlerine sürmek ister

(65) Göz açup gözedürler cümle yılduz
Ki kanķı yoldan ire şâh-ı pervîz

55 matla'ında : matla'ından S, Ü

65 ire : irer Ü

Var altunlarını saçu saçalar
İlerü yürüyib kapu açalar

Elüñe dizginin algıl Burâkuñ
Bilürem hadden aşdı iştiyâkuñ

Pes imdi vaqtidür kılğıl azimet
Vişâle değşürülsün cümle fûrkat

Eğgerçi olmadum ben senden ayrıu
Kaçan sen dağı olduñ benden ayrıu

(70) Gönülden her nefes mi'râc idersin
Bu zâhir şûreti koyup gidersin

Ü^{9b} İrer bi-vâsıta saña kelâmum
Kelâm-ıla taḥıyyât u selâmum

Veli na'linüñe müştak-durur 'arş
Ayağun altına olmağ diler fers

Bu kudsî 'âleme irsün şerefler
Bu bahır içinde dürr bulsun şadefler

Maḳâmı her resûlüñ bir felekde
Kalıpdur her birisi bir dilekde

E^{5a}S^{41a} Dileksüz sen irişgil lâ-mekâna
(75) Kadem baş farḳ-ı 'arş-ı âsumâna

Hiṭâb-ı *irci'* âvâz kıldı
Rehâvî perdesinde sâz kıldı

Sağır işitti pervâz urdı şehbâz
Ki şâh kolına konup söyleye râz

75 irişgil : irişdüñ Ü

76 perdesinde : perdesinden S

77 urdı : itti S; kolına : kolında E

Çün irdi göklere Tañrı habîbi
İrişdi cümle mürseller naşîbi

Dükeli hazretine baş urdı
Elini kavşurub hizmetde turdı

(80) Öñince *tarriķû* dir peyk-i hazret
Muķarribler kılur ikrâm u 'izzet

Melekler şaf şaf olmuş taşra yoldan
Şenâ vü hamd oқurlar sağ u şoldan

Ü^{10a} Münâdı na'rasından toldı eflâk
Kim âđâh oluñ irdi şâh-ı levlâk

Sekiz uçmaķ[la] hûrisi bezendi
Aña irmeklige ķamu özendi

Қadehler tutup elde hûr u ğilmân
Kimi çarķ urur öñce kimi raķşân

(85) Çalar çengini zühre ğâh tanbûr
Ele surnâşın almış şâhib-i şûr

E^{9b} 'Utârid medh idüb eyler du'âyı
Bulur ol şâh luţından 'aţâyı

Güneş şem'inde bir pervâne oldı
Göriceķ Müşterî divâne oldı

Ne kim gizlü 'acâyib var göründi
Yanınca 'âşığı olub süründi

80 S -

81 olmuş : oldı S, Ü; hamd : medh Ü

83 Aña irmeklige ķamu : Anı görmeklige cümle S

84 tutup elde : dutıp aldı E

Veli ol meyli kalmadı nazardan
Çeküben sürme *mâ-zâgal-başardan*

(90) Aña ger virmeyeydi Hâk mededler
Kaçan koyup geçeydi bunca sedler

Ki Hâk yolında bir kıl olsa seddür
Giriftâr itmeyen Hâk'dan mededdür

Ger ol bir kıl ola 'ilm ü 'amelden
Mücerredler şayar mekr ü dağalden

Olursa perde hâkdan yaña imân
Hâkikat ol-durur küfr ile yeksân

Hemîn olmuş-ıdı bir *turfeti'l-'ayn*
Kim aña menzil oldu *kâbe kavseyn*

Ü^{10b} Çü geçdi Sidreden ol fahr-ı 'âlem
(95) Yirinde tûrdı Cibril-i mükerrerem

Didi iy hemdem ü yoldaş baña
Beni terk eyledüñ mi n'oldı saña

Benümle ol m'ıdı kavlı ü qarârüñ
Ki yalunuz koyasın iş ü yârüñ

E^{0a} Didi iy fahrı küllî kâyinâtuñ
Vücûduñ oldu kânı mu'cizâtuñ

Bu hâdden ger geçem iy şâh-ı server
Kanatlarum kamu fi'l-hâl göyner

91 E -

92 bir kıl ola 'ilm ü 'amelden : 'ilm ola bir kıl ya 'amelden Ü; şayar : sanur S

93 yana : baña Ü

94 <tarfeti'l-'ayn

99 hâdden ger geçem : hâdden gerçi kim E; kamu : benüm Ü

S^{41b} Olupdur nûr-ı gayret karşıma sed
(100) Ma'âmum oldı ma'lûm bu-durur had

Nitekim gönlün-ile 'aqlun oldı
Kodı 'aqlı kaçan kim 'ışkı buldı

Ki 'aqlun menzili ma'hdûd oldı
Anun-çün 'ışk odına 'öd oldı

Bu 'aqlun yağ-durur nefsun fetile
Gerekdür 'ışk odına ik'si bile

Hemîn bir yalunuz yağ olıcağ bil
Yanuban rûşen olmaz hiç kandil

(105) İkisinden-durur terkib-i âdem
Anun-çündür meleklerden mükerrerem

Û^{11a} Didi Seyyid aña gitme yiründen
Ki tâ çıkmayasın bâl ü peründen

Saña kanat hicâb oldı ki başlar
Gidüben seyl oldı kanlu yaşlar

Bu yolda cân virenler minnet itmez
Bu yolda yanmayanun işi bitmez

Eğ^{6b} Eğer pervâne perrin sakınaydı
Özin şem'a urıp kaçan yanaydı

(110) Eğer pervâne perrin sakınaydı
Gerek cânın seve oda girince

Çün od deñzinde garğ oldı tamâmet
Ne pervâz el virür dahı ne kanat

102 odına : odında S

110 seve : sever Û

111 pervâz el virür : pervâne kalur S; Û

Sen ol fâvûs gibi perri sevdün
Bu nağş içinde ferr-i şekli sevdün

Kaçan pervâne olırdur aduñ
Ki yanmağdan saķınursın kanaduñ

Ben ol pervâne-i 'ıřkam ki hâlüm
Budur kim oda yağdum perr ü bâlüm

(115) Soyunmayınca olmaz şuya talmak
Sebük-bâr olmayınca menzil almak

Dökilür bu havâda bâl ü perler
Bu yolda mağv olur cümle seferler

Nişânsuz yol-içün kodum nişânı
Beyân şığmaz dağı gördüm 'ayânı

'Ayânuñ 'aynı çün-kim 'aynum oldı
Bu 'aynum 'ayna bağdı 'aynı buldı

Sen otur kapuda derbânım olğıl
Hemişe sâ'il-i ihsânım olğıl

E^{7a} Benümdür çünki vağt-i li-ma'allâh
(120) Şeh-ile kanı halvet kanı dergâh

Çü sen kapudasın halvet benümdür
İçin sultân-ıla 'ışret benümdür

Çü geçdi rûh-ı kudsi meskeninden
Nesim irişdi vahdet gülşeninden

Mekândan geçdi irdi lâ-mekâna
S^{42a} Ki şerhi gelmez ayruğ bu lisâna

112 ferr-i şekli : şekli-i ferri S, Ü

116 cümle : küllî E

Ne merkebe sığar anda vü ne refref
Ne yanınca melekler dağı şaf şaf

- (125) Maḥabbet şem'idür ancak defli
Ki cân ol şem'uñ olmuşdur zelifli

Nazar kıldı bu istignâ görindi
Ridâ-i kibriyâsıyla bürindi

Tahayyur 'âleminde kaldı nâ-çâr
Muḥammedden Muḥammed oldu bî-zâr

Zehî ḥasret ki kadrüñ kadri yokdur
Resûlüñ menzili vü şadri yokdur

Ganîdür cümle 'âlemden şameddür
Ta'addüd şıgmaz anda ol aḥaddür

- (130) Muḥammed şıgmayınca ol maḥâma
Kıyâs it kadr ola mı ḥâş u 'âma

E^{7b} S^{12b} Didi ḥayretde kaldum yâ ilâhî
Ki sensin ben yetîmüñ pâdişâhî

Yetîmem lîki sen dür-dâne kılduñ
Cemâlüñ şem'ine pervâne kılduñ

Elüm dut ḥayretüñden vaşla irür
N'iderem fer'i şâhum aşla irür

Beni 'ışkuñ getürdi bu araya
Bu dem 'ışkuñ dağı şıgmaz araya

- (135) Birez ma'sûk aña çün nâz kıldı
Bu 'âşık dağı ḥayret-sâz kaldı

126 kibriyâsıyla : kibriyâ-y-ıla Ü

128 Zehî ḥasret : Zihî ḥazret S, Ü; kadrüñ : kudret S

130 şıgmayınca : şıgmayınca S, Ü

Gülün yaprağı gibi derler-idi
Ne der kim dürler ü cevherler-idi

Hayâ denzinde garğ oldu vücûdî
Taḥiyyât oldu ol demde sücûdî

Selâm işitti nâgâh gitti hayret
Ne dehşet dahı buldı üns ü halvet

Selânullâh aña içürdi câmı
Vücûdî puḥte oldu gitti ḥâmı

(140) ‘Ulûm-ı evvel ü âḥir bilindi
Çü varlık naḫşı levhinden silindi

Kılıcaḫ cür‘a zıkr itti ‘ibâdî
Ki ya‘nî ümmet-içün oldu ḥâdî

E^{9a} S^{12b} İçürdi her birine kısmetince
İrürdi ‘ilm ü ‘aḫl u fikretince

Çü kapudan sarây içine girdi
Ne kim gönli dilerdi aña irdi

Ne vuşlat kim bu yirdeydi hemân ol
Egerçi ayruḫsı oldu menzil ü yol

(145) Aña ta‘zîm-içün mi‘râcın a‘lâ
İdüb maḫşûş kıldı Ḥaḫ te‘âlâ

S^{12b} Ol araya kim irdi şâh-ı ma‘nî
Düşinde görmedi Mûsî vü ‘İsî

136 Gülün yaprağı gibi : Gülef yaprağı (S yaprağ) bigi S, Ü

137 Taḥiyyât : Taḥiyyat E

138 buldı : kıldı Ü

140 ü : E - ; silindi : yuyuldu E

144 Vezin bozuk. *Ayruḫsı* yerine *ayru* konularak düzeltilebilir.

145 mi‘râcın : mi‘râcı S, Ü

146 şâh-ı ma‘nî : şâh-ı ḫudsî S

Ki 'aql irişmedügi râza irdi
Niyâzı terk idüben nâza irdi

Çadem çün kendülükden taşra başdı
Dükendi cehd okı vü yayı yaşdı

Ne his kaldı ne 'aql u fehm ü idrâk
Vücûdı cübbesini eyledi çâk

(150) Birikdi baş göziyle gönli gözi
Görinen kendüye hem kendü yüzi

Vucûdı ayına âyine bakdı
Güneş yüzün yine kendüye çağdı

Yuyıldı lâ vü illallâh kaldı
Kul oldı mahv küllî şâh kaldı

E^{sb} Çü mim mahv oldı mîm-i aħmed
Aħad kaldı vü ayruğ kalmadı 'add

Ü^{1sa} Yine kendü görür kendü cemâlin
Gidergil aradan fikrûñ hayâlin

(155) Başîret 'âciz andan hód başar kim
Hâberdâr añlamadı bî-haber kim

Şıdar zâtında fikr olarsa ödler (?)
Bu 'aqluñ tıflına kan oldı südler

Ki zerre kandan u ħurşid kandan
Ki müflis kandan u cimşid kandan

150 yüzi : gözi E

151 yine kendüye : gine kendü S

153 S- ; ayruğ : ancak Ü; 'add : ħadd Ü

155 andan : anda S, Ü

Rubûbiyyet sıfâtından tecellî
Eger kılmasa olmazdı tesellî

Kime kim kendü nûrından virüpdür
Yine ol nûr-ıla anı görüpdür

(160) Ne-çün huffâş göremez âfitâbı
Ne-çün hayvâna irişmez hitâbı

Anı kim kendüvi-çün var kıldı
Vücûdın menba'-ı envâr kıldı

Firâkı degşürüldi çün vişâle
Muķâbil oldı âyîne cemâle

Hitâb-ı hâzret irdi iy habîbüm
Ki bu dem saña gey çokdur naşîbüm

E^{9a} Ne dilek var-ısa 'arz eylegil tîz
İcâbet kılalum biñ lutf-ıla biz

Ü^{13b} Dilek virem saña râzî olunca
(165) Kâmu maîlûb u maķşûduñ bulınca

Hitâbıyla çü buldı lezzet-i üns
Şoloķ dem söze geldi bülbül-i ķuds

Çü 'irfân hâşıl oldı dil uzandı
Bu ni'met şükri vaşfına özendi

Didi iy cümle 'âlem dest-gîri
Ġanî lutfuñla kılduñ ben faķiri

160 göremez : Görmez E

161 kendüvi-çün : kendü niçün S

163 hâzret : 'izzet S, Ü

166 Şoloķ dem : Hemân dem Ü

167 özendi : uzatdı ? E; Bu : Çü S; vaşfına : vaşfına E

S^{43a} Dilek sensin baña ayruk dilek yok
Gönülde sensin ü ins i melek yok

(170) 'Ademden var kılduñ bu vücûdum
Sebebsiz senden irdi 'ilm ü cûdum

Risâlet gögine bedr ay kılduñ
İki 'âlemde bî-hemtây kılduñ

Cemî'-i enbiyâdan server ittün
Be-küllü evliyâdan mihter ittün

Egerçi Âdem'i mescûd kılduñ
Aña hem 'ilm ü esmâ cûd kılduñ

Beni sen kıble kılduñ kendüzüne
Cemâlüm âyine oldu yüzüne

E^{9b} Baña bildürdün esmâ vü şifâtun
(175) Benüm zâtumda koduñ 'ayn-ı zâtun

Ü^{14a} Dağı toprağ-ıla şudaydı Âdem
Beni kılduñ nebî andan muqaddem

Eger Mûsîyi sen kılduñ kelîmün
Beni her 'ilm-ile ittün 'alîmün

Kelâmı 'ilm-i hâş u 'âm oldu
Birisi bâde biri câm oldu

Birisi harf ü biri oldu ma'nî
Bu cism ol câna şûret oldu ya'nî

171 ay : ayı E; hemtây : hemtâ E

172 mihter ittün : bihter itdün S, Ü

174 Cemâlün : Cemâlüm S, Ü

175 bildürdün esmâ vü : bildürdügün resme S

176 nebî : velî E

179 ü : E, S - ; biri oldu : oldu biri S; şûret : muhtâc E, Ü

- (180) Eger a'lâdur İdrîsün mekânı
Baña maḥşûş kılduñ lâ-mekânî
- Egerçi mu'ciz oldu Nûḥa tûfân
Benüm maḥkûmum oldu baḥr-ı gufrân
- Ḥalîle gerçi virdüñ tâc u ḥalvet
Ḥabîb ittün beni ḥaş oldu ḥalvet
- Cihânuñ mâliki oldu Süleymân
Baña dünyâ vü 'uḳbâ ik'si yeksân
- Nedür dünyâ vü 'uḳbâ belki faḥrum
Benüm faḳr oldu sensin kân-ı faḥrum

- (185) Mesîḥe indi ger İncîl-i nâfi'
Baña yigrek-durur Kur'ân-ı câmi'

E^{10a} Ki bir ḥarfinde biñ ma'nî bulundu
Tamâmet 'ilm-i gayb andan bilindi

Ḥurûfı levḥ-i maḥfûzuñ mişâli
Kelâmı perdedür sensin cemâli

Ölü 'İsâ deminden câna irdi
Baña iren kişi cânâna irdi

Baña cism-ile mi'râc oldu ḥâşıl
Kamudan mertebem a'lâ vü kâmil

- (190) Dilekden mi irişdi bu 'aḫâlar
Baña elṭâf u ikrâm u vefâlar

182 tâc u : tâc S; ḥalvet : vaḥdet E, Ü

183 yeksân : fermân E; dünyâ vü 'uḳbâ ik'si yeksân : maḥkûm oldu ins-
ile cân Ü

187 perdedür : bir-durur E

188 S -

S^{43b} Egerçi nefsüm-içün dilegüm yok
Velikin ümmetüm-çün hâcetüm çok

Ki kurtaram yazıklı ümmetümi
Anuñ-çün yüce kıldum himmetümi

Bir avuç ümmetüm vardır günehkâr
Îlâhî korğudan anları kurtar

Yile virme bir avuç toprağı sen
Oda yağma içür rahmet şuyından

(195) Bularuñ-çün kodum cân u cihânı
Ne dünyâ belki milk-i câvidânı

Belâ taşıyla dişüm çıktuğundan
Cefâ vü cevr gönlüm yıktuğundan

E^{10b} Vağan terki vü gurbet miñnetinden
Cihânuñ dürlü dürlü zañmetinden

Ü^{15a} Kâmusın çekdüğüm anlaruñ-içün
Tanuğdur sözüme Hallâk-ı bî-çün

Cüzüm-durur bular ayırma benden
Yaraşmaz bülbül olmağ ayru gülden

(200) Ne yirde kim olan benden ayırma
Baña anlarsuzın uçmağı virme

Didi perverdigârı iy habîbüm
Ki dertlü kullara sensin tabîbüm

191 ümmetüm-çün : ümmet-içün S, Ü

196 Ü -

198 E -

199 Cüzüm-durur bular : Bular cüzüm-durur S, Ü

200 olam : ola S

Dilek sen dilemeden oldu maḳbûl
Ne dilek varsa sende bendeki ol

Ne dilek sen dilersin ben dilerem
Ne yaş kim sen silersin ben silerem

Kimi sen sevdüñ-ise ben daḫı hem
Kimi sen ḳodüñ-ısa ben daḫı hem

(205) Seni seven ḫaḳıḳat beni sevdi
Beni seven gümânsuz seni sevdi

Ne kim sen işler-iseñ iş benümdür
Sen âletsin velî cünbiş benümdür

Eğer olmayaduñ sen şâh-ı levlâk
Ne yirler yaradılardı ne eflâk

Senüñdür ğayb gencümde ne kim var
Senüñdür cennet ü firdevs ü didâr

E^{11a} Ü^{16b} Çü maḫrem ḳıldı seni pâdişâhî
Ṭufeylüñdür serây ı bârigâhı

(210) Çün oldum ben senüñ ayruḳ ne ğamdur
Benüm ḳatumda varlıḳlar ‘ademdür

Zehî baḫşâyiş ü ikrâm u ‘izzet
Ki ḫaḳdan buldı ol maḫbûb-ı ḫazret

S^{44a} Ne deñlü kim yazuḳlu ümmetüñ var
Bağışladum üşenme iy Emîn var

202 varsa sende : sende varsa Ü

208 ğayb gencümde : künc-i ğaybumda E

210 oldum ben senüñ : olduñ sen benüm Ü

212 E, Ü -

İşi bitti murâdı hâşıl oldu
Dilekler irmedügin dağı buldı

Çün indi 'âlem-i 'ulvîden ol şâh
Münevver kılmış anı nûr-ı Allâh

(215) Yazuklu ümmetine armağanı
Namâz-ıla niyâz oldu ma'ânî

Ne kim mi'râc içinde geçdi hâli
İki rek'atda bulındı misâli

Didi ben irdüğüme irsün ümmet
Zehî şefkat zehî a'lâ-yı himmet

Eger hâş ümmet-iseñ gel vefâ kıl
Şefi'u'l-müznibîne iktidâ kıl

Seni ol sevdi vü sen dağı anı
Severem dir-iseñ kanı nişânı

(220) Dil-ile da'vî-i 'ışk olur âsân
Gerekdür lîkin ol da'vâya burhân

E^{11b} Ü^{16a} Anuñ hâş ümmeti kim evliyâdur
Yolında her birisi reh-nümâdur

Anuñ mîrâş-ğôrı bunlar oldu
Ne kim ol kodı-y-ısa anı buldı

Ne kim ol cevri çekdi çekdi bunlar
Ne kim ol zevki sürdi sürdi bunlar

Olaruñ-çün ki vâ-şevkâ buyurdu
Hilâfet tâcın anlara geyürdi

220 olur : oldu Ü

222 kodı-y-ısa : didi-y-ıse S

223 çekdi : gördi S

224 ki : kim E

(225) Hârâb u mest geldiler ezelden
Şafâlar buldılar 'ilm ü 'amelden

Buları Hâk güzîn ü şâh kılmış
Esîridür bularuñ yaradılmış

Bularuñ ferşi olmuşdur felekler
Bularuñ hâdimi olmuş melekler

Bularuñ-çün döner bu çarh-ı gerdün
Bularuñ-çün gelür gider dün ü gün

Şarâb-ı vaşlı dadın buldı bunlar
Cihân lezzetlerini ne'ylesünler

(230) Çü bunlar Hâkka oldılar mü'eyyed
Buları kılmadı 'âlem muqayyed

Bulara bir-durur ikrâr u inkâr
Berâber oldı hâristân u gülzâr

E^{12a} Ü^{16b} Bular terk ittiler 'âr-ıla nâmûs
Bular zikr ittiler çalınsa nâkûs

Bular esrâr içinde seyr iderler
Ne yirde yoqlu olsa hayr iderler

Nebî yolını bunlar gösterürler
'Aîâsından bize anlar virürler

S^{14b} Hâfâdur bir nefes anlarsuz olmağ
(235) Bize vâcib-durur anları bulmağ

227 olmuş : oldı Ü

229 vaşlı : vaşl S, Ü

231 u : E -, S -

233 yoqlu : yoqluğ S

Vesîle Hâk yolında anlar oldu
Sa'âdet buldı kim anları buldı

Naşib alan erenler maḥfilinden
Bilûn çıkmadı bir dem Hâk yolundan

Giderme anlaruñ 'ışkın gönülden
Şafâ vü zevki vü şevkin gönülden

Velî hâk dur hâk aña hâk nazar kııl
Aña ten bakma cânuñdan güzer kııl

(240) Kime ki 'ışk ḥablu'l-lâh oldu
Yiri câh-iken anuñ câh oldu

Degürse kimyâsın ol nazardan
Kara toprağı yiğ eyler güherden

Bulardur mazhar-ı 'ışk-ı ilâhî
Bulardur genc-i luḫf-ı pâdişâhî

Ṭadarsañ evliyâ zevki ṭadından
Bula bir zerre cânuñ 'ışk odından

E^{12b} Kime kim Hâk Çalapdan irdi tevfiḫ
Delil ü hemdemi 'ışk oldu tahkik

Ü^{17a} Ki 'ışka iren içdi âb-ı ḥayvân
(245) Kimüñ kim 'ışkı yokdur oldu ḥayvân

Çü vardur 'âlem-i 'ulvîde 'ışuñ
Nedür bu külhân-ı siflîde işuñ

Hâkikat ol-durur çallâk u zeyrek
Cihândan kurtara gönlüni tîzrek

237 E, Ü -

238 anlaruñ 'ışkın : bunlaruñ şevkin S

241 Degürse : Dökerse E, S; ol : bir S, Ü

Götürgil nisbetün bu dörd ü bişden
Dağı uşanmaduñ mı yaz u kışdan

Nitekim saña ma'nî oldı altı
Haqıkat meskenüñdür yirüñ altı

(250) Üzülp terk iderseñ yidi dâmi
Doğuzdan yuğaru duttuñ maqâmı

Bu bağlardan çıkarsañ şâd olasın
Mücerred rûh olup âzâd olasın

Severseñ cânuñı terk eyle cismi
Eger genc ister-iseñ ço tılısmı

Tenüñ yiri-durur bu yir iy yâr
Revânuñ meskeni gülzâr-u envâr

Seni ten bilme cân bil iste cânân
Tenüñ hód olısar toprağa yiksân

E^{13a} Ü^{17b} Ne yirden gelmiş-iseñ anı iste
(255) Mübârek cânı kılma zâr u hasta

Vağan sevgüsin îmândan dimişdür
Resûl-i murtaza şeker yimişdür

Eyâ cân tahtınuñ sultân u şâhı
Günâhlu kullaruñ püşt ü penâhı

Senüñ işüñ şefâ'atdür hemişe
S^{45a} 'Înâyetdür kerâmetdür hemişe

Günehkârem za'ifem hór u zâram
Velî senden şefâ'atler umaram

249 Nitekim : Niçe kim S, Ü; oldı : olur E

256 sevgüsin : sevgüsi S

- (260) Egerçi saña lâyıķ hâlümüz yok
Vesîle kıılmağa a'mâlümüz yok
- Seni 'âlemlere Haķ virdi rahmet
Saña uyanlarıındur baht u devlet
- İlâhî ol Hâbîbüñ hürmeti-çün
Kağuında kıymeti vü 'izzeti-çün
- Senünle şevķ ü zevķ ü şûrı-y-ıçun
Mübârek cebhesinden nûrı-y-ıçun
- Yoluında cehdi vü tâ'atleri-çün
Şerîf erkâmı vü 'âdetleri-çün
- (265) Günâhkâr ümmetine mehri-y-ıçun
Nübüvvet nâmesinde mühri-y-ıçun
- E^{13b} Ebû Bekrün şafâ vü şıdķı-y-ıçun
'Ömer 'adlı vü 'Oşmân 'ışkı-y-ıçun
- 'Alînüñ 'ilmi vü 'irfânı-y-ıçun
Hasan cûdı Hüseyn ihşânı-y-ıçun
- Şerî'at yolını varanlar-ıçun
Tarîķat hâline yârenler için
- Haķıķat milkinün erbâbı-y-ıçun
Kemâl-i ma'rifet aşhâbı-y-ıçun
- (270) Bu eksüklüleri iy Hayy u Kayyûm
Bularuñ hazretinden kıılma maħrûm

262 kıymeti vü 'izzeti-çün : 'izzeti vü kıymeti-çün Ü

266 Ebû Bekrün şafâ vü şıdķı-y-ıçun : Ebû Bekr ü şafâ vü şıddık-ıçun E, Ü

270 Hayy u Kayyûm : Haķķ-ı kayyûm E

Niçe kim bu fenâ evde olavuz
Olaruñ hâlini fikret kılavuz

Kaçan kime çıkavuz düny'evinden
Ayırmağıl bularuñ pertevinden

Bu İbrâhime yâ Rab luğf işle
Bularuñ yüzi şuyına bağışla

Bu bizden iftikâr u istikânet
Senüñ elâf u fazluñdan 'inâyet

(275) Diyenler bu du'â hakkında âmîn
Cihân âfetlerinden olsun emîn

271. Olaruñ : Bularuñ Ü

273. Bu İbrâhime yâ Rab : Bu kemine İbrâhime E; yüzi şuyına : hâk-ü
pâyine S, hâk-i pâyine Ü

274. 'inâyet : icâbet Ü

SÖZLÜK ve KELİME İNDEKSİ

A

- â b - ı h a y v ā n : ölümsüzlük suyu, bengi su 245
- 'a c â y i b (*i. Ar.*) : (çkl. acî-be) şaşılacak şeyler 88
- 'a c e b (*s. Ar.*) : tuhaf, şaşılacak 30
- 'â c i z (*s. Ar.*) : elinden bir iş gelmez 155
- a ç - m a k : kapalı bir şeyi açık duruma getirmek 66
- a d (*i.*) : isim 113
- 'a d d (*i. Ar.*) : sayı 153
- Â d e m (*i. Ar.*) : ilk insan ve ilk peygamber 31, 32, 33, 173; insan 3, 105
- 'a d e m (*i. Ar.*) : yokluk 170, 210
- 'â d e t (*i. Ar.*) : her zaman yapılan alışılmış şey, merasim 264
- 'a d l (*i. Ar.*) : adalet 266
- â f e t (*i. Ar.*) : belâ, felâket 274
- â f i t â b (*i. Far.*) : güneş 35, 160
- â ğ â h o l - m a k : bilmek, dikkat etmek 82
- a ğ a ç (*i.*) : ağaç 43
- a ğ y â r (*i. Ar.*) : (çkl. gayr) sevgiliden başka herkes 4
- a h a d (*i. Ar.*) : bir, tek 129, 153
- â h i r (*z. Ar.*) : Son olarak, sonunda 52; (*i.*) : son 140
- â. o l - m a k : sona ermek, son bulmak 35
- A h m e d (*i. Ar.*) : Hz. Peygamberin isimlerinden birisi 153
- a k (*s.*) : beyaz 45
- 'a k l (akıl) (*i. Ar.*) : insanlarda bulunan düşünme ve kavrama gücü, akıl 21, 33, 101, 102, 103, 142, 147, 149, 156
- 'a k s (*i. Ar.*) : yansıma 11, 12
- a ' l â (*i. Ar.*) : en yüksek, pek yüksek 180, 189, 217
- a. i t - m e k : yüceltmek 145
- a ' m â l (*i. Ar.*) : (çkl. 'amel) işler, ameller 260
- a l - m a k : almak 67, 85, 115, 237
- 'â l e m (*i. Ar.*) : bütün varlık, kâinat 3, 25, 73, 95, 127, 129, 168, 171, 214, 230, 260
- â. i g a y b : ruhlar alemi 27
- â l e t (*i. Ar.*) : bir işin yapılmasında kullanılan aracı nesne, vasıta 206

- 'Alî (*i. Ar.*) : dört büyük halifeden sonuncusu, Hazreti Ali 267
- 'alîm (*s. Ar.*) : çok bilen 177
- Allâh (*i. Ar.*) : bir Tanrı 214
- alt (*i.*) : bir şeyin yere bakan tarafı, alt 72, 248
- altı (*i.*) : beşten sonraki sayı 248
- altun (*i.*) : altın 66
- 'amel (*i. Ar.*) : iş, fiil 92, 225
- âmîn (*ünl. Ar.*) : öyle olsun 275
- aña : ona 44, 83, 90, 94, 106, 135, 139, 143, 145, 173, 239
- anda : onda 9, 124, 129, 155
- andan : ondan 42, 155, 176, 186
- anı : onu 159, 161, 214, 219, 254
- anlar : onlar 234, 235, 236, 238
- anlara : onlara 224
- anları : onları 193
- anlarsuz : onlarsız 235
- anlarsuzın : onlar olmayarak, onlarsız 200
- anlaruñ-içün : onlar için 198
- anuñ : onun 46, 221, 222, 240
- anuñ-çün : onun için 102, 105, 192
- ancağ (*z.*) : sadece, yalnızca 125
- añla-mak : anlamak 26, 155, 239
- ara (*i.*) : ara 43, 45, 154; iç 62; yer, mekan 134
- armagan (*i.*) : hediye 215
- 'arş (*i.*) : dokuzuncu kat gök 8, 58, 72, 75
- 'arż ol-mak : sunulmak 32
- 'arż eyle-mek : sunmak, beyan etmek 164
- 'âr (*i. Ar.*) : utanma duygusu 232
- âsân ol-mak : kolay olmak 220
- aşhâb (*i. Ar.*) : (çkl. sâhib) sahipler 269
- aşl (*i. Ar.*) : temel hakikat 47, 133
- âsumân (*i. Far.*) : gök, sema 75
- aş-mak : taşmak 67
- 'âşık (*s. Ar.*) : birine aşırı derecede sevgi duyan 88, 135
- 'aţâ (*i. Ar.*) : bağış, ihsan 86, 190, 234
- âvâz kıl-mak : yüksek sesle seslenmek 76
- ay (*i.*) : dünyanın uydusu, ay 11, 151
- ayağ (*i.*) : canlıların yürümesini sağlayan organ, ayak 64, 72
- 'ayân (*s. Ar.*) : gözle görülen 177, 118
- \ a. ol-mak : görünmek 36
- âyet (*i. Ar.*) : Kurân-ı Kerim'deki cümlelerden her biri 57
- ayır-mak : birbirinden uzaklaştırmak 199, 200, 272

â y i n e (*i. Far.*) : ayna 11, 151, 162, 174
 ‘a y n (*i. Ar.*) : göz 118; tıpkısı, benzeri 118, 175; hakikat, asıl 118
   a.-a g e l - m e k : ortaya çıkmak, meydana gelmek 28
 a y r u (*i.*) : başka, uzak 69, 199
 a y r u k (*z.*) : artık, bundan sonra 123, 153, 210; başka 169
 a y r u k s ı (*s.*) : başka, farklı 144
 â z â d o l - m a k : kölelikten kurtulmak, kayıtsız olmak 251
 ‘a z î m e t k ı l m a k : yola koyulmak 68

B

b â d e (*i. Far.*) : şarap 178
 b a ğ (*i.*) : ip, kayıt, bağlayacak şey 250
 b a ğ ı ş l a - m a k : affetmek 212, 273
 b a ğ ı r (*i. Ar.*) deniz 43, 73, 181
 b a ğ ş â y i ş (*i. Far.*) : bağışlama 211
 b a ğ ş i ş (*i.*) : cömert ve ihsan sahibi kimsenin ücretin dışında fazladan verdiği para vb. şeyler 63
 b a ğ t (*i. Far.*) : talih 261
 b a k - m a k : bakmak 118, 151, 239

b â l ü p e r : kol kanat 106, 116; per ü bâl 114
 b a ñ a : bana 96, 169, 175, 180, 183, 185, 188, 189, 190, 200
 b â r g â h (*i. Far.*) : saray, makam 209
 b a ş a r (*i. Ar.*) : görme 155
 b a ş î r e t (*i. Ar.*) : kalp gözüyle görme, gerçeği kavrama 24, 155
 b a ş - m a k : ayak yere koymak 148
 b a ş (*i.*) : *kafa* 107, 150
   b a ş u r - m a k : baş eğmek, saygıyla eğilmek 79
 b â t ı n (*s. Ar.*) : iç, gizli 27, 28
 b e d r (*i. Ar.*) : dolunay, on dört gecelik ay 12
   m. a y : dolunay 49, 171
 b e - k ü l l i (*z. Far.*) : bütün, hep 172
 b e l â (*i. Ar.*) : afet 196
 b e l k i (*e.*) : ancak 184; (*z.*) : bilakis 195
 b e l l ü (*s.*) : bilinen 6
 b e n (*zam.*) : teklik birinci şahıs 69, 96, 97, 114, 120, 121, 131, 134, 168, 174, 175, 176, 177, 181, 182, 184, 199, 200, 202, 203, 204, 205, 206, 210, 217
 b e r â b e r o l - m a k : eşit, denk, aynı olmak 231
 b e r k (*s.*) sağlam 54
 b e r z a ğ (*i. Ar.*) : iki denizi birbirinden ayıran dar dil 43

- beyân (*i. Ar.*) : anlatma, açık söyleme 117
- bezen-mek : (bizen- 27) süslenmek 83
- bezm-i 'işret : içki meclisi 59
- bî-'ayb (*s. Far.*) : ayıpsız, kursuz 27
- bî-çûn (*s. Far.*) : eşi ve benzeri bulunmayan 198
- bî-haber (*s. Far.*) : habersiz, bilgisiz 155
- bî-hemtay (*s. Far.*) : eşsiz 171
- bile (*z.*) : birlikte 103
- bil-mek : bilgi sahibi olmak, anlamak 11, 67, 103, 104, 237, 253
- bildür-mek : bildirmek 175
- bilin-mek : öğrenilmek 2, 5, 10, 15, 23, 36, 140, 186
- biñ (*i.*) : bin sayısı 164, 186
- bir (*i.*) : bir sayısı 17, 20, 54, 74, 87, 91, 92, 94, 104, 142, 178, 179, 186, 193, 194, 221, 231, 235, 237, 243
- b. avuç : azıcık, biraz 193, 194
- b. kıl-mak : birlikte görmek, bir duruma getirmek 17
- birez (*z.*) : biraz 135
- birik-mek : bir araya gelmek 41, 47, 52, 150
- birlik (*s.*) : bir ve tek olma 50
- birlikde (*z.*) : beraberce 52
- biş (*i.*) : beş 248
- bit-mek : sona ermek, tamamlanmak 108, 213
- bî-vâsıta (*s. Far.*) : vasıtasız 71
- biz (*zam.*) : çokluk birinci şahıs 164, 234, 235, 273
- bî-zâr ol-mak : bıkmak, usanmak 127
- böl-mek : parçalara ayırmak 34
- bu (*s.*) : yakını göstermek için kullanılan işaret sıfatı 9, 13, 22, 29, 57, 60, 70, 73, 99, 100, 103, 108, 112, 114, 116, 118, 123, 126, 134, 135, 144, 156, 163, 167, 170, 179, 190, 228, 247, 250, 252, 269, 270, 272, 273, 274
- bu ara : bura 134
- bular : bunlar 199, 226, 227, 230, 231, 232, 233, 242, 270, 272, 273 ~
- bunlar : 222, 223, 229, 230, 234
- bularuñ-çün : bunlar için 195, 228
- bunca (*s.*) : bu kadar 90
- bul-mak : kaybolmuş bir şeyi ele geçirmek, bulmak 42, 51, 73, 86, 101, 138, 165, 166, 186, 211, 213, 216, 222, 225, 229, 235, 236, 243
- Burâk (*i. Ar.*) : Miraç'ta Peygamberimizin bindiği binek 54, 67
- burhân (*i. Ar.*) : delil 220

- b u y u r - m a k : emretmek
224
b ü l b ü l (i.) : güzel sesli kuş,
bülbül 30, 166, 199
b.-i k u d s : Hazreti Pey-
gamber (sav) 166
b ü r i n - m e k : bürünmek,
örtünmek, sarılmak 126

C

- c â h (i. Ar.) : değer ifade eden
yer, makam 240
c â m (i. Far.) : şarap 139; ka-
deh 178
c â n (i. Far.) : can 45, 110, 125,
195, 252, 254; ruh 31, 38, 63,
179, 188, 239, 243, 255, 257
c. v i r - m e k : ölüme git-
mek, ölmek 108
c â n â n (i. Far.) : sevgili 188,
253
c â v i d â n (s. Far.) : sonsuz,
ölümsüz 195
c e b h e (i. Ar.) : alın 263
c e f â (i. Ar.) : eziyet, incitme
196
c e h d (i. Ar.) : gayret, çabala-
ma 148, 264
c e l â l (i. Ar.) : yücelik 23
c e m ' (i. Ar.) : toplama 46
c. u ' l - c e m ' : her şeyi
kendinde toplama 44
c e m â l (i. Ar.) : güzellik, yüz
güzelliği 11, 12, 23, 64, 132,
154, 162, 172, 174, 187
c e n n e t - i f i r d e v s : fir-
devs cenneti 208
c e v h e r (i. Ar.) : kıymetli taş,
cevher 136
c e v r (i. Ar.) : incitme, üzme
196, 223
C i b r î l (i. Ar.) : Allah'ın em-
rini peygamberlere iletmek-
le görevli melek, Cebrail 54
c i h â n (i. Far.) : yeryüzü 30,
197, 229; bütün varlık alemi
183, 195, 247, 275
C i m ş i d (i. Far.) : Cemşid,
hükümdar 157
c i s m (i. Ar.) : beden 38, 45,
48, 179, 189
c û d (i. Ar.) cömertlik 170, 267
c. k ı l - m a k : ihsan et-
mek 173
c ü b b e (i. Ar.) : bir çeşit giy-
si, elbise 149
c ü m l e (s. Ar.) : bütün 34, 65,
68, 78, 116, 129, 168
c ü n b i ş (i. Far.) : eğlence 206
c ü r ' a k ı l - m a k : (içki) iç-
mek, yudumlamak 141
c ü s t ü ç a l l â k : eli ayağı
çabuk, çevik 54
c ü z (i. Ar.) : parça 199

Ç

- ç â h (i. Far.) : kuyu 60, 240
ç a k - m a k : parlamak 151
ç â k e y l e - m e k : yırtmak
149
Ç a l a p (i.) : Yaratıcı, Tanrı
244

çallâk (*s. Far.*): (<çâlâk)
çevik, çabuk hareketli 54,
247
çal-mak : bir çalgı aleti
kullanmak 85, 232
çarh ur-mak : kendi ek-
seni etrafında dönmek 84
çarh-ı gerdûn : gök yüzü
228
çek-mek : sürmek 89; kat-
lanmak, eziyet görmek 198,
223
çeng (*i. Far.*): bir çeşit mü-
zik aleti 85
çık-mak : bir şey yerinden
uzaklaşmak, ayrılmak 106,
196, 237, 250, 272
çok (*s.*): sayıca bol 163, 191
çü (*e. Far.*): çünkü 33, 121,
209; çün 51, 111, 162, 210,
214
çün (*e. Far.*): ne zaman ki
35, 38, 78, 95, 122, 135, 140,
143, 148, 153, 166, 167
çün-kim : çünkü 118
çünkü : çünkü 120

D

dad (*i.*): tat 229>tad
dağal (*i. Far.*): hile, oyun 92
dahı (*e.*): henüz 3, 176; ve
13, 138; da (/de), 19, 20, 69,
134, 204, 219; bile 23, 44, 135,
213; daha, bir daha, bundan
sonra 53, 111, 117, 124; hâlâ
248
daşra (*s.*): dış 81

da'vâ ~ da'vî (*i. Ar.*): me-
sele 220
degşür-mek : değiştirmek
68, 162
dehşet (*i. Ar.*): korkunç bir
şey veya büyük bir tehlike
karşısında duyulan korku ve
telaş 138
delîl (*i. Ar.*): kılavuz 53, 125,
244
dem (*i. Far.*): nefes 31, 188;
an, zaman 134, 137, 163, 237
deñiz (*i.*): deniz 25, 111, 137
depren-mek : titremek,
hareket etmek 19
derbân (*i. Far.*) kapıcı 119
dergâh (*i. Far.*): tekke 120
derrâk (*s. Ar.*): anlayışlı, iyi
kavrayıcı 54
dert (*i. Far.*): keder, hasta-
lık 201
deryâ (*i. Far.*): deniz 9
dest-gîr (*s. Far.*): yardım-
cı, birinin elinden tutan 168
devlet (*i. Ar.*): talih, baht
262
devr (*i. Ar.*): bir şeyin etra-
fını dolaşma 29
deyr (*i. Ar. mec.*): bütün kâi-
nat, âlem 29
dîdâr (*i. Far.*): yüz, çehre
(*mec.* Allah'ın yüz güzelli-
ği) 208
dik-mek : ayakta durdur-
mak 52, 58
dil uzan-mak : dil söyle-
meye başlamak 167

dilek (*i.*) : arzu, istek 75, 164
165, 169, 190, 191, 202, 203,
213
dile-mek : istemek, arzu
etmek 14, 16, 72, 74, 143, 202,
203
di-mek : demek 44, 55, 80,
96, 98, 106, 131, 168, 201, 217,
219, 256, 275; de-mek 136(2)
dîn (*i. Ar.*) : hak dîn, İslâm 38
diş (*i.*) : insan ve hayvanla-
rın ağzındaki kemik tane,
diş 196
dîvâne ol-mak : deli ol-
mak, delirmek 87
diyü (*e.*) : diye 10
dizgin (*i.*) : binek hayvan-
larının ağzına geçirilen ge-
me bağı kayış 67
doğuz (*s.*) : dokuz 249
dök-mek : dökmek 18, 241
dökil-mek : dökülmek 116
dön-mek : bir merkez etra-
fında dolaşmak 228
dörd (*s.*) : üçten sonraki sa-
yı, dört 247
du'â (*i. Ar.*) : Allah'a yalvar-
ma, niyaz etme 274
d. eyle-mek : Allah'a
yalvarmak 86
dur-mak : yaşamak 239
dükeli (*z.*) : hepsi 79
düken-mek : bitmek, tü-
kenmek 148
düñ (*i.*) : gece 7
d. ü gün : gece gündüz
228

dünyâ (*i. Ar.*) : içinde yaşa-
dığımız âlem 61, 183, 184,
195, 272
dür-dâne (*i. Far.*) : inci ta-
nesi 132
dür (*r*) (*i. Ar.*) : inci 18, 73,
136; dürr 36
d.-i yetim : bir sedefte
tek bulunan ve bundan
dolayı büyük ve değerli
olan inci, (mec) Hazre-
ti Peygamber (sav) 56
dürlü dürlü : çeşit çeşit
197
düş (*i.*) : rüya 146
düzil-mek : yapılmak, yer-
li yerine yonulmak 27; dü-
zül-mek 47

E

Ebû Bekr : dört büyük ha-
lifeden ilki, Hazreti Ebu Be-
kir 265
eflâk (*i. Ar.*) (çkl. felek) gök-
ler 82, 207
eger (*e. Far.*) : şart edatı,
eğer 109, 158, 207, 218, 252;
her ne kadar, gerçi 177, 180
egerçi (*e. Far.*) : her ne ka-
dar, gerçi 69, 144, 173, 181,
191, 260
eksüklü (*s.*) : muhtaç, ek-
siği bulunan 270
el (*i.*) : el 54, 67, 84, 85
e. tut-mak : yardım et-
mek 133

- e. v i r - m e k : yardım etmek 111
- e. -i n i k a v ş u r - m a k : elini kavuşturmak, elpençe divan durmak 79
- e l t â f (*i. Ar.*) : (çkl. lutf) lütuflar, iyilikler, bağışlar 190, 274
- e m â n e t (*i. Ar.*) : birine güvenilip bırakılan şey, emanet 32
- e m î n (*s. Ar.*) : kendisine güvenilebilen, Hazreti Peygamber 212
- e. o l - m a k : emniyette olmak, güven içinde olmak 275
- e n b i y â (*i. Ar.*) : (çkl. nebî) peygamberler 172
- e n v â r (*i. Ar.*) : (çkl. nûr) ışıklar, nurlar 161, 254
- e n v e r (*s. Ar.*) : çok parlak 62
- e r b â b (*i. Ar.*) : (çkl. rabb) ehiller, 269
- e r e n l e r (*i.*) : Allah'a yakın olup evlilik derecesine ermiş olanlar 237
- e r k â n (*i. Ar.*) : (çkl. rûkn) bir şeyin esasları, rükünleri 266
- e s î r (*s. Ar.*) : kul, köle 226
- e s m â (*i. Ar.*) : (çkl. ism) isimler 10, 173, 175
- e s r â r (*i. Ar.*) : (çkl. sırr) insan aklının erişemeyeceği ilâhî hikmet 233
- e t - m e k > i t - m e k
- e v (*i.*) : hane, ev 271, 272
- e v l i y â (*i. Ar.*) : (çkl. velî) Allah'a yakın kimseler, veliler 172, 221, 243
- e v v e l (*s. Ar.*) : ilk, birinci 22, 31, 140; z. önce 51
- e v e d n â : Necm suresi 9. ayetin «yahut daha yakın» anlamına gelen kısmı 42
- e y â (*ü. Far.*) : ey, hey 256
- e y l e - m e k : 'et-mek' anlamında, birleşik fiil kuran yardımcı fiil
- a r z e. : sunmak 164>arz
- ç â k e. : yurttmak, parçalamak 149>çâk
- d u ' â e. : Allah'a yalvarmak 86>du'â
- t e c e l l î e. : ortaya çıkmak 10>tecellî
- t e r k e. : vazgeçmek 96, 251, 253>terk
- y i g e. : daha iyi, daha değerli hale getirmek 241>yig
- e z e l (*i. Ar.*) : başlangıç 1, 225
- F
- f a h r (*i. Ar.*) : kendisiyle övünülecek şey, övünç kaynağı 98, 184
- f. -ı ' â l e m : alemin övünç kaynağı olan Hz. Peygamber 95
- f a k î r (*i. Ar.*) : çaresiz, zavalı 168
- f a k r (*i. Ar.*) : fakirlik, çaresizlik 184

fâ nî (s. Ar.) : geçici, sonsuz olmayan 61
 f. ol-mak : yok olmak 50
 fark (i. Ar.) : baş, en üst 75
 fazl (i. Ar.) : yardım, bağış, kerem 274
 feh m (i. Ar.) : anlayış, idrak 149
 felek (i. Ar.) : gök 62; dokuz kat olduğu farz edilen gök katlarından her biri 74, 227
 fenâ (s. Ar.) : kötü 271
 fer' (i. Ar.) : bir ana gövdeden ayrılan kolların her biri 47, 133
 ferd-i mutlak : Cenabı Allah 1
 ferr (i. Far.) : parlaklık, ışık 112
 ferş (i. Ar.) : yeryüzü 8, 72; yayılan şey, yaygı 227
 fetîl (i. Ar.) : kandil ve mu-ma konulmuş pamuktan ip, fitil 44
 fetîle : fitil 103>fetil
 fikr (i. Ar.) : düşünce 154, 156; fikret 142
 fikret kıl-mak : düşünmek 270
 fi'l-ḥâl (z. Ar.) : derhal, anında 99
 firâk (i. Ar.) : ayrılık 162
 firdevs (i. Ar.) : cennet 208 >cennet
 fûrkât (i. Ar.) : ayrılık 68

G

ğâ h (z. Far.) : bazen 85
 gam (i. Ar.) : tasa, kaygı, üzüntü 219
 gâ nî (s. Ar.) : muhtaç olmayan 129; bol 168
 gar k (s. Ar.) : boğulmuş, batmış 9
 ğ. ol-mak : boğulmak, batmak 111, 137
 gay b (i. Ar.) : gözle görülmeyen, gizli ve sırlı olan şeyler 27, 32, 186, 208
 gayret (i. Ar.) : sabır, katlanma 100
 geç-mek : ötesine gitmek 90, 95, 99, 122; bırakmak, vazgeçmek 42, 123
 gel-mek : beriye doğru hareket etmek, gelmek 16, 28, 39, 123, 166, 218, 225, 228
 genc (i. Far.) : hazine 208, 242, 252
 ger (e. Far.) : «eğer» şart edatının kısa şekli 90, 92, 99, 185>eğer
 gerçi (e. Far.) : her ne kadar, ise de 182>eğerçi
 gerek (i.) : lâzım 18, 103, 110, 220
 gerdûn (s. Far.) : dönen, devreden 228
 getür-mek : getirmek 134
 gevher (i. Far.) : kıymetli taş, cevher 37, 62
 gey (s.) : pek, gayet 163
 geyür-mek : giydirmek 224

ğıl m â n (*i. Ar.*) : (çkl. gu-
 lâm) cennet hizmetçileri 84
 gibi (*e.*) : benzetme ifade e-
 der 112, 136
 gice (*i.*) : gece 24, 25
 giriftâr (*s. Far.*) : tutul-
 muş, esir 91
 gir-mek : içeri sokulmak,
 girmek 110, 145
 git-mek : gitmek 48, 56, 70,
 106, 107, 138, 139, 154, 228,
 238
 gizlû (*s.*) : görünmeyen, sak-
 lı, gizli 88
 gök (*i.*) : gökyüzü, sema 7,
 60, 78, 171
 gönül (*i.*) : kalp, gönül 37,
 45, 70, 101, 143, 150, 169, 196,
 238, 246
 görin-mek : görünmek 4,
 12, 15, 88, 149; görün-mek 88
 gör-mek : görmek 24, 64, 87,
 117, 146, 154, 159, 160
 göster-mek : göstermek
 234
 götür-mek : götürmek 248
 göyne-mek : yanmak 99
 göz (*i.*) : göz 15, 45, 150
     g. aç-mak : dikkatlice
     bakmak 65
     g. bebeği : gözün orta-
     sındaki delik 45
 gözet-mek : gözlemek 65
 ğufrân (*i. Ar.*) : Allah'ın
 merhamet ve rahmeti, affı
 181
 ğurbet (*i. Ar.*) : yabancı yer
 197

güher (*i. Far.*) : cevher 241
     >gevher
 gül (*i. Far.*) : bilinen çiçek,
 gül 43, 136
 gülşen (*i. Far.*) : gül bah-
 çesi 122
 gülzâr (*i. Far.*) : gül bahçesi
 4, 231, 252
 gümân (*i. Far.*) : şüphe, zan
 205
 gün (*i.*) : gündüz 7, 228
 günahkâr (*s. Far.*) : gü-
 nah işlemiş, kabahatli 264
 günâhlu (*s.*) günahkâr 256
 günehkâr : 193, 258 > gü-
 nâhkâr
 gündüz (*i.*) : aydınlık za-
 man, gündüz 24
 güneş (*i.*) : Güneş 11, 87, 151
 üzere kılmak : geçmek,
 yukarı ağmak 60; vazgeç-
 mek 239
 güzîn (*s. Far.*) : seçilmiş 226

H

haberdâr (*s. Far.*) : haber-
 li, bilgisi olan 155
 habîb (*s. Ar.*) : sevgili, dost
 78, 163, 201; Hazreti Pey-
 gamber 262
     hit-mek : dost edin-
     mek 182
 hablu'l-lâh : Allah'in ipi,
 Kuran-ı Kerim 240
 hacet (*i. Ar.*) : ihtiyaç, lü-
 zum 191
 had (*i. Ar.*) sınır 67, 99, 100

- h â d î (s. Ar.) : doğru yolu gösteren 141
- h â d i m (s. Ar.) : hizmet eden, hizmetçi 227
- H a k (k) (i. Ar.) : gerçek adalet sahibi olan Allah 90, 91, 93, 145, 211, 226, 230, 236, 237, 244, 261; doğru, gerçek 19, 239; (onun) hakkında (onunla) ilgili olarak 275
- h a k î k â t (i. Ar.) : asıl, gerçek 40, 41, 93, 247, 269; (s.) 250; gerçekte 24, 205
- h â l (i. Ar.) : Hak dostlarının tutuldukları cezbe 41, 268; durum 114, 216, 260, 271
- H a l î l (i. Ar.) : Hazreti İbrahim 182
- H a l l â k (s. Ar.) : çok yaratan, yaratıcı olan (Allah) 198
- h a l v e t (i. Ar.) : birisiyle (Allah'la) tek başına kalma 120, 121, 138, 182
- h â m (i. Far.) : çiğlik, pişmemişlik 139
- h a m d (i. Ar.) : övme, yüceltme 81
- h a r â b (s. Ar.) : yıkılmış, bozulmuş 225
- h a r f (i. Ar.) : alfabe işaretlerinden her biri, harf 22, 186; sûret, şekil 179
- h â r i s t â n (i. Far.) : dikenlik, dikenli yer 4, 231
- h â ş (s. Ar.) : seçkin 12; (i.) hususiyet 46; birine ait olan 192; saf, gerçek 218, 221
- h. o l - m a k : birine mahsus olmak 182
- h. u ' â m : halkın hepsi 34, 130, 178
- H a s a n (i. Ar.) : Hazreti Peygamberin torunu, Hazreti Ali'nin oğlu 267
- h â ş ı l o l - m a k : meydana gelmek, ortaya çıkmak 13, 167, 189, 213
- h a s t a (s. Far.) : rahatsız, hastalıklı 255
- h a t â (i. Ar.) : yanlış, kusur 235
- h a v â (i. Ar.) : boşluk 116
- H a v v â (i.) : Hazreti Adem'in hanımı 33
- h a y â (i. Ar.) : utanma 137
- h a y â l (i. Ar.) : bir nesnenin insan düşüncesinde canlanan şekli, hayal 154
- h a y â t (i. Ar.) : yaşayış 2
- h a y r e t (i. Ar.) : şaşkınlık 133, 138
- h.-s â z k ı l - m a k : hayrette bırakmak 135
- h.-d e k a l - m a k : şaşmak, şaşa kalmak 131
- h a y r i t - m e k : iyilik yapmak 233
- h a y v â n (i. Ar.) : insan dışındaki canlı varlıklar 6, 160
- h. o l - m a k : insanlıktan çıkmak 245
- H a y y (i. Ar.) : her zaman hayatta olan Allah te'alâ 270

h a z r e t (*i. Ar.*) : huzur, ön 79; Hz. Peygamber 80; Allah tealâ 163, 211

h e m (*e. Far.*) : bir de, zaten 14, 22, 40, 150, 173; kendinden önceki cümlelerin anlamını temsil ederek kuvvetlendirme fonksiyonunda kullanılır 204

h e m â n (*z. Far.*) : derhal, çabucak 144

h e m d e m (*i. Far.*) : arkadaş, yoldaş 96, 244

h e m î n (*z. Far.*) : her zaman 94, 104

h e m î ŧ e (*z. Far.*) : her zaman 119, 258

h e r (*s. Far.*) : hep, bütün 70, 74, 142, 177, 221

h i c â b o l - m a k : engel olmak 107

h i ç (*z. Far.*) : asla, büsbütün 104

h i d m e t (*i. Ar.*) : hizmet 79
h - d e d u r - m a k : birinin karşısında hizmete hazır bir şekilde beklemek 79

h i l â f e t (*i. Ar.*) : Hazreti Peygamber'den sonra müslümanlara önderlik ve başkanlık etme görevi 58, 224

h i m m e t (*i. Ar.*) : gayret, niyet 46, 192, 217

h i s (*s. Ar.*) : duygu 149

h i t â b (*i. Ar.*) : birine seslenme, söz söyleme 76, 160, 163, 166

h ô d (*v. Far.*) : kendi 155, 255

h ô r (*s. Far.*) : değersiz, horlanmış 259

h u f f â ŧ (*i. Ar.*) : gece kuşu, yarasa 160

h u l l e t (*i. Ar.*) : cennette giyilecek bir çeşit elbise, hulle 182

h û r î (*i. Ar.*) : cennette hizmetçi kız 83; h û r 84

h u r ŧ î d (*i. Ar.*) : Güneş 62, 157

h u r û f (*i. Ar.*) : (çkl. harf) harfler 187 > h a r f

h ü r m e t (*i. Ar.*) : şeref 261

H ü s e y i n (*i.*) : Hz. Peygamber'in torunu Hz. Hüseyin 268

I

'ı l v î (*s. Ar.*) : yüce, ulvi 21

'ı ŧ k (*i. Ar.*) : sevgi, aşk, muhabbet 31, 33, 101, 102, 103, 114, 134, 220, 238, 240, 242, 243, 244, 245, 265

'ı y ŧ (*i. Ar.*) : yaşayış 246

İ

'ı b â d (*i. Ar.*) : (çkl. 'abd) kullar 141 > abd

'ı b â r e t (*i. Ar.*) : bir şeyin aynı 42; bir kaç sözden oluşan cümle, ibare 22

İ b r â h i m (*i.*) : eserin yazarı İbrahim Bey 272

- icâbet kıl-mak : kabul etmek 164
- iç (i.) : iç 73, 112, 143, 216, 233
- için (s.) : has, gizli 121
- iç-mek : içeriye çekmek, içmek 244
- içün (~ıçun) (e.) : amaç ve sebep bildirir 44, 262, 264, 265, 266, 267, 268
- içür-mek : içirmek 142, 139, 194
- idrâk (i. Ar.) : anlayış, kavrama 149
- İdris (i.) : Hz. İdris peygamber 180
- iftikâr (i. Ar.) : büyük fakirlik, aşırı derecede ihtiyaç içinde bulunma 273
- ihlâs (i. Ar.) : samimiyet, gerçek sevgi 46
- ihsân (i. Ar.) : bağışlama, bağış 119, 267
- iki (i.) : birden sonraki sayı 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 33, 42, 43, 103, 105, 171, 183, 216
- ikilik (i.) : iki olma 50
- iķra' b' ismirabbik : İkra suresinin ('Rabbinin adıyla oku') ilk iki ayeti 58
- ikrâm (i. Ar.) : ağırlama, hürmet gösterme 190, 211
i. u 'izzet kıl-mak : ağırlamak, yedirip içirmek 80
- iķrâr (i. Ar.) : doğrulama, kabul etme 231
- iķtidâ kıl-mak : uymak 218
- ilâh (i. Ar.) : Allah tealâ 55
- ilâhî (ü.) : Allahım! 131, 193, 242, 261
- ilerü (z.) : önce 1, 66
- illallâh : 'ancak Allah (vardır)' 152
- 'ilm (i. Ar.) : bilgi, ilim 2, 92, 142, 170, 173, 177, 178, 225, 266
- i-i gayb : bilinmeyen şeylerin bilgisi 186
- i-i ilâhî : Allah'a ait bilgi 39
- imdi (z.) : şimdi 68
- imân (i. Ar.) : inanma, iman 6, 37, 93, 255
- 'inâyet (i. Ar.) : iyilik, ih-san, yardım 258, 274
- İncîl (i.) : Hazreti İsa'ya gönderilmiş olan ilâhî kitap 185
- inkâr (i. Ar.) : kabul ve tasdik etmeme 231
- in-mek : aşağı gelmek, gönderilmek 185, 214
- ins (i. Ar.) : insan, beşer 169
- insân (i. Ar.) : canlıların her bakımından en gelişmiş olanı, insan 6
- irâdet (i. Ar.) : arzu, istek, irade 13
- irci'î : 'Geriye dön!' 76
- 'irfân (i. Ar.) : ilâhî sırlara ve gerçeklere ulaşma 167, 267
- iriş-mek : yetişmek, erişmek 12, 38, 54, 58, 75, 78, 122, 147, 160, 190

ir - me k : yetişmek, ulaşmak, ermek 38, 47, 65, 71, 73, 78, 82, 83, 110, 123, 143, 146, 147, 163, 170, 188, 213, 217, 244, 245

ir ü r - me k : ulaştırmak, erdirmek 133, 142

‘İ s â (i.) : Hazreti İsa peygamber 188; ‘İ s î 146

is m (i. Ar.) : ad, isim 2, 8, 14, 15

i - i a ‘z a m : Allah ismi 14

is te - me k : dilemek, istemek 64, 252, 254, 255

is ti ğ n â (i. Ar.) : elde bulunana yetinme 126

is tik â net (i. Ar.) : alçak gönüllülük, boyun bükme 274

iş (i.) : çalışarak yapılan şey, iş 108, 206, 213, 246, 258

iş (i.) : arkadaş, yoldaş, eş 97

iş â ret (i. Ar.) : gösterme 22

iş it - me k : duymak, işitmek 77, 138

iş le - me k : yapmak, etmek 206, 273

‘iş ret (i. Ar.) : eğlence 59, 121

iş ti y â k (i. Ar.) : çok özleme, hasret duyma 67

i ‘tid â l (i. Ar.) : orta yolu tutma 38

it - me k : etmek 48, 55, 70, 86, 91, 108, 130, 141, 145, 147, 172, 177, 182, 233, 249

iy (ü.) : ey! 55, 96, 98, 99, 163, 168, 201, 212, 253, 269

‘i z z et (i. Ar.) : şeref, hürmet 80, 211, 262

K

ķ â be ķ a v se y n : Necm surresinin 9. ayetinin ‘iki yay kadar (yaklaştı)’ anlamındaki kısmı 42, 94

ķ a ç a n (z.) : ne zaman 16, 69, 101, 109, 113, 271

ķ a de ğ (i. Ar.) : içki bardağı 84

ķ a de m (i. Ar.) : ayak 148

k. bas - ma k : ayak basmak 75

ķ a dr (i. Ar.) : değer, kıymet 128, 130

ķ â f [u] n û n : «kâf» ve «nun» harflerinden oluşan «kün (ol!)» kelimesi 22

ķ a f (i.) : eski alfabemizin 21. harfi 28

ķ â ğ ı d (i. Far.) : kağıt 18

ķ a hr (i. Ar.) : zorlama, eziyet 5

ķ â l (i. Ar.) : söz 41

ķ a le m (i. Ar.) : yazı aleti, kalem 17, 18, 19

ķ â l ı b (i. Ar.) : beden 48

ķ a l - ma k : bulunduğu yerde ve durumda durmak, kalmak 74, 89, 127, 131, 149, 152, 153

ķ â mil (i. Ar.) : olgun, faziletli 189

ķ a m u (s.) : hep, bütün 83, 99, 165, 198; bütün herkes 189

- k a n (*i.*) : damarlarda dolaşan sıvı, kan 107, 156
 k â n (*i. Far.*) : ocak, kaynak 98, 184
 k a n a t (*i.*) : kol yerinde uçmaya yarayan organ, kanat 99, 107, 111, 113
 k a n d a (*z.*) : nerede 49
 k a n d a n (*z.*) : nereden 157
 k a n d î l (*i. Ar.*) : bir çeşit aydınlatma aleti, kandil 104
 k a n ı (*z.*) : hani, nerde 120, 219
 k a n k ı (*s.*) : hangi 65
 k a p u (*i.*) : kapı 1, 66, 119, 121, 143
 k a r a (*s.*) : siyah, kara 45, 241
 k a r â r (*i. Ar.*) : bir şeyin yapılması için azmetme, kendi kendine söz verme 97
 k a r ş u (*i.*) : ön, karşı 100
 k a t (*i.*) : nezd, yan, huzur 210, 263
 k a v l (*i. Ar.*) : söz 97
 k a v ş u r - m a k : birleştirmek, birbirine bağlamak 79
 k â y i n â t (*i. Ar.*) : bütün âlem, kâinat 98
 K a y y ü m (*i. Ar.*) : ezelden ebede kadar var olan Allah 270
 k e l â m (*i. Ar.*) : söz 71, 178, 187
 k e l î m (*s. Ar.*) : kendisine hitap olunan (Hazreti Musa) 177
 k e m â l (*i. Ar.*) : tamlık, noksansızlık 12, 23, 46, 269
 k - e i r - m e k : tamamlanmak, noksansız duruma gelmek 38
 k e n d ü (*zam.*) : kendi 14, 150, 151, 154, 159
 k - l ü k d e n : kendiliğinden 148
 k - z ü ñ e : kendisine 174
 k - v i - ç ü n : kendisi için 161
 k e r â m e t (*i. Ar.*) : iyilik 259
 k e ş r e t (*i. Ar.*) : çokluk, fazlalık 9, 51, 52
 k ı b l e (*i. Ar.*) : yönelinen yer 174
 k ı l - m a k : etmek, eylemek, yapmak 1, 11, 17, 30, 34, 53, 60, 68, 76, 80, 91, 92, 126, 132, 135, 141, 145, 158, 161, 164, 168, 170, 171, 173, 174, 176, 177, 180, 192, 209, 214, 218, 226, 230, 239, 254, 259, 269, 270
 k ı s m (*i. Ar.*) : parça, bölüm, kısım 34
 k . o l - m a k : bölünmek 25
 k ı s m e t (*i. Ar.*) : nasip 142
 k ı ş (*i.*) : yılın dört mevsiminden biri, kış 248
 k ı y â s i t - m e k : karşılaştırmak 130
 k ı y m e t (*i. Ar.*) : değer 261
 k i b r i y â (*i. Ar.*) : yücelik, şanlılık 126
 k i l î m (*i. Far.*) : dervişlerin omuzlarında taşıdıkları küçük keçe halı, seccade 56

k i m (e.) : bağlama vazifesi görür 12, 16, 25, 28, 30, 82, 88, 101, 159, 161, 206, 271, 272; bağlama zamiri 200, 203, 208, 212, 216, 221, 222, 223, 236, 244, 245; soru zamiri 15, 17, 32, 155; belirsizlik zamiri 24, 30, 84, 101, 114, 136, 143, 144, 146, 204

k î m y â (i. Ar.) : üstün nitelikler taşıyan ve az bulunan kıymetli şey 241

k i ŷ i (i.) : şahıs, kimse 188

k o l (i.) : insanın omzundan başlayıp el parmaklarında biten organı, kol 77

k o - m a k : bırakmak, terk etmek 101, 195, 204, 252; yerleştirmek 117, 175, 222

k o n - m a k : kuş vb. şeyler bir yere inmek 77

k o r k u (i.) : korku 193

k o y - m a k : bırakmak, terk etmek 70, 90, 97

k u d s (i. Ar.) : kutsallık 166

k u d s î (s. Ar.) : yüce, kutsal 73

k u l (i.) : köle, hizmetçi 152; insan 201, 256

Q u r ' â n - ı c â m i ' (i.) : her şeyi içinde bulunduran Kur'an-ı Kerim 185

k u r t a r - m a k : bir kimseyi tehlikeli bir durumdan çıkarmak 192, 193, 247

k u r u l - m a k : düzenlenmek, hazırlanmak 59

k ü d û r e t (i. Ar.) : gam, tasa, kaygı 48

k ü f r (i. Ar.) : Allah'a inanmama, ortak koşma 6, 93; karalık, siyahlık 37

k ü l h a n - ı s i f l î : değersiz ve izbe yer, teşbih yoluyla 'dünya' 246

k ü l l î (s. Ar.) : bütün 21, 98, 152

k ü r s î (i. Ar.) : arşın altında bir gök tabakası 8

L

l â (Ar.) : hayır 152

l â - m e k â n (s. Ar.) : yersiz, mekânsız, yere ihtiyacı olmayan 75, 123, 180

l â - m e k â n î (s. Ar.) : mekânsızlık, yersizlik, mekândan münezzehlik 61

l â y ı k (s. Ar.) : yakışan, yaraşır 260

l e v h (i. Ar.) : üzerine yazı, resim vb. yazılıp çizilen düz yüzey, levha 140

l - i m a h f û z : Allah tarafından takdir olunmuş şeylerin yazılı olduğu manevî levha 187

l e v l â k (Ar.) : Allah tealâ'nın Hazreti Peygamberimize 'sen olmasaydın (âlemleri yaratmazdım)' anlamındaki hitabı 82, 207

l e z z e t (i. Ar.) : tad, zevk 166, 229

- lî - m a ' a l l â h (Ar.) : 'Allah-
la birliktelik benimdir' anla-
mında bir söz 120
- lîki (e. Far.) : fakat, ama 132;
lîkin : 220
- lisân (i. Ar.) : söz, konuşma
123
- Livâ - y ı h a m d : Mahşer
günü müminlerin altında
toplanacakları hamd sanca-
ğı 52
- luţf (i. Ar.) : bağış, ihsan, iyi-
lik 5, 164, 168, 242
- l. işle - mek : iyilikle
muamele etmek 273

M

- m a ' â n î (i. Ar.) : (çkl. ma'
nâ) (burada teklik anlamı-
ya) anlam, öz 215
- m â h (i. Far.) : ay 55
- m a ħ a b b e t (i. Ar.) : sevmeye,
sevgi, dostluk 16, 125
- m. - n â m e : sevgi ve dost-
luk duygularını dile ge-
tiren yazı 17
- m a ħ b û b (s. Ar.) : sevilen,
sevgili 211
- m a ħ d û d o l - m a k : 'sınırlan-
mak 102
- m a ħ f i l (i. Ar.) : toplanıla-
cak yer, meclis 237
- m a ħ k û m (s. Ar.) : birinin
hükümü veya emri altında bu-
lunan 181
- m a ħ r e m k ı l - m a k : sır ar-
kadaşı yapmak, dost kabul
etmek 209
- m a ħ r û m k ı l - m a k : yok-
sun bırakmak, nasipsiz bı-
rakmak 270
- m a ħ ş û ş k ı l - m a k : birine
tahsis etmek, birine ayırmak
145, 180
- m a ħ v o l - m a k : yok olmak,
ortadan kalkmak 116, 152,
153
- m a k k â m (i. Ar.) : durulacak
yer, durak 74, 100, 130, 251
- m a k b û l o l - m a k : kabul
edilmek, yerinde görülmek
202
- m a k s û d (s. Ar.) : istenilen,
kasd edilen 165
- m â l i k (s. Ar.) : sahip, efen-
di 183
- m a ' l û m o l - m a k : bilinmek
100
- m a ' n î (~ m a ' n â) i. Ar.) :
anlam, öz 20, 26, 47, 146, 179,
186, 249
- m a ' r i f e t (i. Ar.) : bilme,
ilim 269
- m a ' ş û k (s. Ar.) : sevgi ve il-
gi duyulan, sevgili 135
- m a t l a ' (i. Ar.) : Güneş veya
yıldızların doğdukları yer 55
- m a t l û b (s. Ar.) : istenilen
13; (i.) dilek 165
- m â - z â ğ a l - b a ş a r : Necm
suresinin 17. ayetinin '(Mu-
hammed'in) gözü kaymadı'
anlamındaki kısmı 89

- m a z h a r o l - m a k : kavuşmak, erişmek 32, 242
- m a ' z û r (s. Ar.) : özrü kabul edilen 26
- m. o l - m a k : özrü kabul edilmek 26
- m e d e d (i.) : yardım 90, 91
- m e d ħ (i. Ar.) : birinin iyiliğini söyleme, övme 86
- m. i t - m e k : birinin iyiliğini söylemek, övmek 86
- m e h r (< m i h r) (i. Far.) : sevgi 265
- m e k â n (i. Ar.) : durulan, yer, oturulan yer 123, 180
- m e k r (i. Ar.) : hile, aldatma 92
- m e l e k (i. Ar.) : Allah'ın katında bulunan rûhânî varlıkların her biri 81, 124, 169, 227
- m e n b a ' (i. Ar.) : kaynak, bir şeyin çıkış yeri 161
- m e n ş û r (i. Ar.) : ferman 39
- m e n z i l (i. Ar.) : oturulan yer, mekân, ev 94, 128; bir şeyin erişebildiği uzaklık 102; yolculukta geceleyin varılan konaklama yeri 144
- m. a l - m a k : yol almak, yol kat etmek 115
- m e r h e m (i. Ar.) : yaralara ve ağrıyan yerlere sürülen yağlı ve yarı donuk ilaç 3
- m e r k e b (i. Ar.) : eşek 124
- m e r t e b e (i. Ar.) : derece, rütbe 189
- m e s c û d (s. Ar.) : secde edilmiş 173
- M e s î ħ (i.) : Hazreti İsa 185
- m e s k e n (i. Ar.) : oturulan yer, mekân 122, 248, 252
- m e s t (s. Far.) : sarhoş, kendinden geçmiş 225
- m e y l (i. Ar.) : ilgi, sevgi 89
- m i ħ n e t (i. Ar.) : sıkıntı, eziyet, acı 60, 197
- m i h t e r (s. Far.) : daha büyük, en büyük 172
- m. i t - m e k : daha büyük ve değerli etmek 172
- m i l k (i. Ar.) : sahip olunan şey, mülk 195; ülke 269
- m i m (i.) : eski alfabemizde 27. harfin adı 153
- m i ' m â r (i. Ar.) : bir yapıyı planlayıp gerçekleşmesini sağlayan kimse 29
- m i n n e t i t - m e k : yapılan iyiliği başa kakmak 108
- m i ' r â c (i. Ar.) : Hazreti Peygamberimizin Allah tealâ'nın huzuruna çıkması, bunun için göklere yükselmesi 145, 189, 216
- m. k ı l - m a k : göğe yükselmek, Allah tealâ'nın huzuruna çıkmak 53
- m. i t - m e k : Allah'ın huzuruna çıkmak 70
- m î r â ş - ħ ô r (s. Far.) : miras yiyen, mirasyedi 222

- mişâ l (*e. Ar.*) : gibi 24; (*i.*) : benzer 187; örnek, nümüne 216
- mu‘a m m â (*i. Ar.*) : sır 15
- mu‘ciz - ol m a k : taklit edilemeyecek olmak, bir kimseye mahsus olmak 181
- mu‘cizât (*i. Ar.*) : (çkl. mu‘cize) insan aklına sığmayan, akıl ile anlaşılması güç olan hal ve işler, mucizeler 98
- muğ la k k ı l - m a k : kapalı tutmak, kapatmak 1
- Mu h a m m e d (*i.*) : Hz. Muhammed (s.a.v.) 16, 127, 130
- mu h î t ol - m a k : çevrelemek, içine almak 9
- mu h t â c ol - m a k : bir şeye ihtiyacı bulunmak 53
- mu k â b il ol - m a k : karşı karşıya gelmek 162
- mu k a d d e m (*e. Ar.*) : önce 176
- Mu k a r r i b (*s. Ar.*) : Allah’a yakın olduğu için seçkin ve şerefli olan melek 80
- mu k a y y e d k ı l - m a k : bir şeye bağımlı yapmak, bağlamak 230
- m u n t a z ı r (*s. Ar.*) : dört gözle bekleyen 63
- m u r â d (*i. Ar.*) : istek, istenilen şey 14, 213
- m u r t a z â (*s. Ar.*) : beğenilmiş, seçilmiş 255
- M û s î (*i.*) : Hz. Musa peygamber 146, 177
- mu t l a k (*s. Ar.*) : eksiksiz, değişmez 1
- m ü b â r e k (*s. Ar.*) : saygı değer, hürmetli 48, 255, 262
- m ü c e r r e d (*s. Ar.*) : manevî olarak var sayılan şey, soyut 92; yalnız, tek 251
- m ü d e b b i r (*s. Ar.*) : her işin önünü ve sonunu düşünüp ona göre çare arayan, tedbirci 64
- m ü ‘ e y y e d ol - m a k : sağlamlaştırmak, kuvvetlendirmek 230
- m ü f l i s s. Ar.) : ticaret gücü tükenmiş, iflas etmiş 157
- m ü f t e k ı r (*s. Ar.*) : bir şeye ihtiyacı olan, muhtaç 63
- m ü h r (*i. Ar.*) : maden veya taştan yapılmış damga, mühür 265
- m ü k e r r e m (*s. Ar.*) : saygı kazanmış, muhterem 95, 105
- m ü n â d î (*i. Ar.*) : bir şeyi duyurmak için bağırان kimse, tellâl 82
- m ü n e b b i h ol - m a k : uyarmak, tenbih etmek 57
- m ü n e v v e r k ı l - m a k : aydınlatmak 214
- m ü r î d ol - m a k : istemek 14
- m ü r s e l (*i. Ar.*) : peygamber 78
- m ü s e m m â (*s. Ar.*) : adlandırılmış, bir ismi olan 15
- m ü ş e r r e f k ı l - m a k : şereflelendirmek 34

m ü ş t a k (k) (s. Ar.) : arzu eden, görmeye can atan 72
 m ü ş t e r î (i. Ar.) : büyük gezegenlerin beşincisi ve Güneşin etrafında dönen gezegenlerin en büyüğü, Müşteri yıldızı 87

N

n â - ç â r (s. Far.) : çaresiz 127
 n â f i ' (s. Ar.) : fayda sağlayan, faydalı 185
 n â g â h (z. Far.) : ansızın, birdenbire 138
 n a k ş (i. Ar.) : resim, suret 21, 140; sırma veya ipekten yapılma süs 29
 n â k û s (i. Ar.) : kilise çanı 232
 n a ' l î n (i. Ar.) : (<na'leyn) ayağa giyilen bir çeşit tah-tadan yapılma terlik, nalın 72
 n a m â z (i. Far.) : Müslüman-lara, belli vakitlerde belli ku-rallara uyularak kılınması farz olan ibadet 215
 n â m e (i. Far.) : mektup 265
 n â m û s (i. Ar.) : ırz 232
 n a ' r a (i. Ar.) : bağırma, ça-ğırma 82
 n a ş i b (s. Ar.) : pay, hisse, kısmet 78, 163, 237
 n a z a r (i. Ar.) : bakma, ba-kış 89, 241
 n. k ı l - m a k : bakmak 126, 239

n â z (i. Far.) : bir şeyi beğen-meyiş, arzu ettiği halde iste-miyormuş gibi yapıp yalvar-maya mecbur etme 147

n. k ı l - m a k : nazlan-mak 135

n e (zam.) : soru bildirir 11, 28, 40, 61, 88, 136, 143, 164, 164, 184, 200, 202, 203, 206, 208, 212, 216, 222, 223, 246; ö nü-ne geldiği kelimeye olumsuz-luk anlamı katar 62, 210, 195; hangi 255; önüne gel-diği kelimenin anlamıyla il-gili mübalağa bildirir 138, 144; (ne... ne...) (e. Far.) : 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 111, 124, 149, 207

n e - ç ü n (z.) : ne sebep-le, niçin 160

n e d e ñ l ü : ne kadar 212

n e b î (i. Ar.) : peygamber 63, 176, 234

n e f e s (i. Ar.) : çok kısa za-man, an 70, 235

n e f s (i. Ar.) : can, ruh, nefis 33, 103; arzu, şehvet 191

n.-i k ü l l î : bütün şehvet duygusu 21

n e s î m (i. Ar.) : hafif ve hoş rüzgar, esinti 122

n e v â (i. Far.) : nağme, âhenk 30

n ' e y l e - m e k : ne yapmak 229

n i ç e (z.) : ne vakte kadar 270

n i ' m e t (i. Ar.) : bağış, ihsan 38, 167

- n i s b e t (*i. Ar.*) : kıyas, mukayese 62, 248
- n i ş â n (*i. Far.*) : belirti, iz, alâmet 50, 117, 219
- n i t e k i m (*z.*) : nasıl ki, nitelik 25, 101, 248
- n ' i t - m e k : ne yapmak 26, 113
- n i y â z (*i. Far.*) : yalvarma, yakarma 147, 215
- n o k t a - i p e r g â r : pergelin etrafında döndüğü sabit nokta, merkez 29
- n ' o l - m a k : ne olmak 96
- N û ħ (*i.*) : Hazreti Nuh peygamber 181
- n û n (*i. Ar.*) : eski alfabemizin 28. harfi 22
- n û r (*i. Ar.*) : ışık, parlaklık, aydınlık 44, 100, 159, 214, 263
- n ü b ü v v e t (*i. Ar.*) : peygamberlik 265
- O
- o d (*i.*) : ateş 102, 103, 110, 111, 114, 194, 243
- 'ô d (*i.*) : (<Hintçe id) yanarken güzel bir koku saçan ağaç, öd ağacı 102
- o k (*i.*) : ok 148
- o k u - m a k : okumak 81; çağırma 56
- o l (*zam.*) : üçüncü şahıs teklik, o 1, 13, 17, 19, 29, 39, 40, 43, 53, 86, 89, 92, 93, 95, 97, 112, 114, 125, 129, 130, 137, 144, 159, 179, 202, 211, 214, 220, 222, 223, 241, 246, 261
- o l a r : onlar 271
- o l a r a y a : oraya 146
- o l a r u ñ - ç ü n : onlar için 224
- o l - m a k : meydana gelmek 3, 20, 21, 22, 37, 41, 42, 46, 49, 98; isimleri fiilleştirmekte kullanılan yardımcı fiil 4, 5, 6, 9, 13, 14, 16, 18, 19, 23, 25, 26, 31, 32, 33, 35, 36, 40, 50, 53, 57, 81, 82, 87, 93, 94, 100, 102, 104, 107, 111, 113, 116, 127, 137, 139, 141, 181, 182, 183, 184, 152, 153, 156, 158, 165, 167, 174, 189, 202, 207, 210, 215, 220, 231, 236, 240, 249, 251, 254, 275; bulunmak 69, 72, 88, 91, 92, 100, 101, 118, 119, 125, 144, 162, 199, 200, 230, 233, 235, 271; gerçekleşmek 115, 137, 178, 179, 222, 227, 244, 245
- o n (*i.*) : dokuzdan sonraki sayı, on 25
- o n ı : onu 222 > an ı
- o n u n - ç ü n : onun için 49 > a n u ñ - ç ü n
- 'O s m â n (*i.*) : üçüncü halife Hazreti Osman 266
- o t u r - m a k : oturmak 119
- Ö
- ö d (*i.*) : karaciğerin yanında acı bir sıvı salgılayan kesecik, safra kesesi 156

- ö g (i.) : akıl 7
 ö l ü (i.) : ölmüş kimse, ölü 188
 'Ö m e r (i.) : ikinci halife Hazreti Ömer 266
 ö ñ i n c e (z.) : evvelce, önce 84
 ö ñ i n c e (z.) : önünden 80
 ö z (zm.) : kendi 109
 ö z e n - m e k : birini veya bir şeyi taklide çalışmak 83, 167

P

- p â d i ş â h (i.) : sultan, padişah 131
 p â d i ş â h î (s.) : padişaha ait olan 209, 242
 p â k (s. Far.) : temiz 36
 p e n â h (i. Far.) : sığınılacak yer 257
 p e n c n e v b e t u r u l - m a k : beş vakit namaz emredilmek 59
 p e r d e (i. Far.) : iki şeyi birbirinden ayıran engel 93, 187; makam, âhenk 76
 p e r g â r (i. Far.) : ölçmeye ve daire çizmeye yarayan, açılıp kapanan iki bacadan oluşan mühendis aleti, pergel 29
 p e r t e v (i. Far.) : parlaklık, nur 271
 p e r v â n e (i. Far.) : ışık etrafında dönmeyi seven gece kelebeği 87, 109, 110, 113, 114, 132
 p e r v â z (i. Far.) : uçma 111

- p. u r - m a k : kanat açmak, uçmak 77
 p e r (i. Far.) : kanat 106, 109, 112, 116; perr 114
 p e r v e r d i g â r (i. Far.) : bütün yaratılmışları besleyen ve büyüten Allah te'alâ 201
 p e r v î z (i. Far.) : üstün 65
 p e s (e. Far.) : o halde, şimdi 18; sonra, nihayet 19, 52, 68
 p e y d â o l - m a k : ortaya çıkmak, belli olmak 33
 p e y k (i. Far.) : haberci, mektupçu 80
 p u l t e o l - m a k : pişmek, tecrübelenmek 139
 p ü ş t (i. Far.) : arka, dayanak 257

R

- R a b (i. Ar.) : Allah te'alâ 273
 r a h m e t (i. Ar.) : esirgeme, merhamet 194, 260
 r a k s â n (s. Far.) : raks edici 84
 r â z (i. Far.) : gizli şey, sır 77, 147
 r â z î (s. Ar.) : hoşnut 165
 r e f r e f (i. Ar.) : binek hayvanı, at 124
 R e h â v î (i. Far.) : müzik makamlarından biri 76
 r e h - n ü m â (s. Far.) : yol gösteren, kılavuz 221
 r e k ' a t (i. Ar.) : namazda bir kıyam, bir rükû ve iki secdeden oluşan bölüm 216

r e s m (*i. Ar.*) : suret, resim 8
 r e s û l (*i. Ar.*) : peygamber
 74; Hazreti Muhammed 128
 R.-i m u r t a z â : Hazreti
 Muhammed 256
 r e v â n (*i. Far.*) : ruh 253
 r i d â (*i. Ar.*) : bazı dervişle-
 rin şal gibi omuzlarına at-
 tıkları ve yerine göre secca-
 de veya yorgan olarak da
 kullandıkları yün kumaş 126
 r i s â l e t (*i. Ar.*) : resullük,
 peygamberlik 171
 r u b û b i y y e t (*i. Ar.*) : rab-
 lık, tanrılık 158
 r û ħ (*i. Ar.*) : insan ve hay-
 vanlardaki dirilik kaynağı,
 ruh 251
 R.-ı k u d s î : Cebrail 122
 R û m î (*s.*) : Anadolulu, Ana-
 dolu'ya ait 34
 r u m û z (*i. Ar.*) : (çkl. remz)
 sembol, simge, remiz 28
 r û ŧ e n o l - m a k : ışık ver-
 mek, parlak olmak 104

S

ŧ a ' â d e t (*i. Ar.*) : mutluluk,
 bahtiyarlık 55, 236
 ŧ â ' i l (*s. Ar.*) : isteyen, dile-
 nen 119
 ŧ a ç (*i.*) : insanın başındaki
 tüyler, saç 37
 ŧ a ç - m a k : serpmek, dağıt-
 mak, saçmak 66
 ŧ a ç u (*i.*) : saçılan para ve
 benzeri hediye, saç 66

ŧ a d e f (*i. Ar.*) : içinde inci
 bulunan, istiridye ve midye
 gibi deniz hayvanlarının ka-
 buğu 73, 36
 ŧ a d r (*i. Ar.*) : en yukarı ve
 en yüksek makam 128
 ŧ a f â (*i. Ar.*) : huzur, eğlence
 238; saflık, berraklık 265
 s. b u l - m a k : eğlenmek,
 huzur bulmak 225
 ŧ a f ŧ a f (*s. Ar.*) : sıra sıra
 81, 124
 ŧ a ğ (*s.*) : sol karşıtı, sağ 21,
 81
 ŧ a ğ ı r (*i.*) : kulağı işitmeyen
 kişi, sağır 77
 ŧ â ħ i b - i s û r : Kıyamet gü-
 nü sürü üfleyecek melek, İs-
 rafil 85
 ŧ a k ı n - m a k : çekinmek, bir
 şeyi korumak 109; sakun-
 mak 113
 ŧ a l - m a k : yaymak, bırak-
 mak 49
 ŧ a m e d (*i. Ar.*) : kimseye ve
 hiçbir şeye muhtaç olmayan
 Allah te'alâ 129
 ŧ a ñ a : sana ('sen' zamirinin
 datifli hali) 63, 71, 96, 107,
 161, 163, 165, 248, 259
 ŧ a n c a k (*i.*) : ucu sivri de-
 mirden olup bir yere sapla-
 nabilen büyük bayrak 58
 ŧ a r â y (*i. Far.*) : padişahla-
 rın oturduğu büyük ve süs-
 lü konak, saray 143, 209
 ŧ a y - m a k : dikkate almak,
 hesaba katmak 92

- sâ ye (*i. Far.*) : gölge 49, 50
- sâ z kıl-mak : âhenkle seslenmek 76
- se beb (*i. Ar.*) : bir şeyin ortaya çıkmasını gerektiren şey 13, 53, 170
- se bük-bâr (*s. Far.*) : yanında çok eşya ve yükü bulunmayan, hafif yüklü 115
- sed (d) (*i. Ar.*) : engel 90, 91, 100
- se fer (*i. Ar.*) : yolculuk 116
s. kıl-mak : gitmek, uzaklaşmak 60
- se kiz (*i.*) : yediden sonraki sayı, sekiz 25, 83
- selâm (*i. Ar.*) : birisiyle karşılaşıldığında 'barış ve rahatta, güvende ol!' anlamına söylenen hitap 71, 138
s. it-mek : selâm söylemek, selâm göndermek 55
- selâmullâh (*i.*) : Allah'ın selâmı 139
- se nâ (*i. Ar.*) : övme 81
- se n (*zam.*) : ikinci teklik şahıs 56, 59, 61, 69, 75, 112, 119, 121, 131, 132, 169, 170, 174, 177, 184, 187, 194, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 219, 253, 257, 258, 260, 262, 273
- se rver (*s. Far.*) : bir topluluğun en ilersinde bulunan, lider, baş 99
- s. it-mek : en öne koymak, lider veya baş yapmak 172
- se v g ü (*i.*) : sevgi 256
- se v-mek : bağlılık göstermek, sevmek 110, 112, 204, 205, 219, 252
- se yr (*i. Ar.*) : yürüme, hareket etme 35
s. it-mek : gezinmek, yürümek 233
- se yid (*i. Ar.*) : ileri gelen efendi 106
- ş id-mak : kırılmak 156 ?
- ş id k (*i. Ar.*) : sadakat, doğruluk 266
- ş if at (*i. Ar.*) : özellik, nitelik, vasıf 23
- ş if â t (*i. Ar.*) : vasıflar, özellikler, nitelikler 2, 10, 37, 158, 175
- ş i ğ-mak : sığmak 117, 130, 134; içinden geçebilmek 124; mevcut olmak 129
- sı r r (*i. Ar.*) : gizli tutulan şey, sır 15; insan aklının erişemediği ilâhî hikmet 36
- sî l (*i. Ar.*) : sel 107
- Sid re (*i. Ar.*) : yedinci kat gökte bir makam, Sidretü'l-müntehâ 95
- sif lî (*s. Ar.*) : alçak, bayağı, kıymetsiz ve itibarsız 60, 246>s ü flî
- silin-mek : bir yüzeydeki yazı, resim vb. şeyler giderilmek 140

- sil-mek : yaş bir şeyi bez, mendil vb. şeylerle kurulumak 203
- şol (i.) : sağ karşıtı, sol 21, 81
- şoñ u c ı (z.) : sonunda, nihayet 51
- şoyun-mak : elbise çıkarmak 115
- söyle-mek : demek, söylemek 77
- söz (i.) : konuşma, kelâm, söz 26, 198
- s-e gel-mek : konuşmaya başlamak, söylemeye başlamak 166
- şuħf (i. Ar.) : (çkl. sahife) semavî dört kitaptan başka, bazı peygamberlere gönderilen sahifeler 39
- surnâ (i. Far.) : bir çeşit nefesli çalgı, zurna 85
- şu (i.) : su 176, 194, 273; deniz, göl 115
- sultân (i. Ar.) : hükümdar, padişah 121, 257
- şûr (i. Ar.) : Kıyamet gününde Hazreti İsrail'in üfleyeceği boru 85
- şûret (i. Ar.) : resim, tasvir 4, 16, 20; şekil 47, 70, 179
- sübhânellezî esrâ bi-'abdihî : İsrâ suresinin 1. ayetinin '(Muhammed) kulunu (...) götüren (Allah) bütün noksan sıfatlardan münezzehtir.' anlamındaki ilk kısmı 57
- sücûd (i. Ar.) : secde etme 137
- süd (i.) : süt 156
- süflî (s. Far.) : alçak, bayağı, kıymetsiz ve itibarsız 21
- >siflî
- Süleymân (i.) : Hazreti Süleyman peygamber 183
- sürme çek-mek : gözü sürmelemek 89
- sür-mek : üzerinde gezdirmek, değdirmek, sürmek 64; devam etmek 223
- sürün-mek : yerde sürülenmek, bir kimsenin yanına takılıp gitmek 88
- süzül-mek : hafif ve gizli bir şekilde kayarak gitmek veya uçmak 47
- Ş
- şâd ol-mak : sevinmek, mutlu olmak 251
- şâh (i. Far.) : hükümdar, sultan 55, 65, 77, 82, 86, 99, 120, 133, 146, 152, 207, 214, 226, 257
- Ş.-ı server : Hazreti Peygamber 99
- şâhıbâz (i. Far.) : yiğit ve şanlı kimse, kahraman 61
- şâhî (s. Far.) : Allah te'alâya ait olan 33, 39
- şakık (i. Ar.) : kısım, parça, bölüm 20
- ş. ol-mak : parçalara ayrılmak, bölünmek 18, 19

Ş â m î (s.) : Şamlı, Şamlı olan 34
 ş a r â b (i. Ar.) : ilâhî aşk 229
 ş e f â ' a t (i. Ar.) : birinin suçunun bağışlanması veya dileğinin yerine getirilmesi için bir başkası tarafından yapılan aracılık veya kayırma 258, 259
 Ş e f î ' u ' l - m ü z n i b î n : Kıyamette şefaath edecek olan Hazreti Peygamber 218
 ş e f k â t (i. Ar.) : acıyarak ve koruyarak sevmek 217
 ş e h â d e t (i. Ar.) : şahitlik 32
 ş e h b â z (i. Ar.) : yiğit ve şanlı kimse, kahraman 77>ş â h ı b â z
 ş e k k e r (i. Far.) : şeker 256
 ş e k l (i. Ar.) : suret, şekil 27, 31, 112
 ş e m ' (i. Ar.) : mum 44, 87, 109, 110, 125, 132
 ş e r ' (i. Ar.) : İslâm kanunları, şeriat 41>ş e r î ' a t
 ş e r e f (i. Ar.) : yücelik, büyüklük 73
 ş e r h (i. Ar.) : açma, açıklama 123
 Ş e r î ' a t (i. Ar.) : İslâm kanunları, şeriat 40, 268>ş e r '
 ş e r î f (s. Ar.) : mübarek, mukaddes, yüce 264
 ş e v k (i. Ar.) : şiddetli arzu ve istek 238, 263
 ş ı n (i. Ar.) : eski alfabemizin 16. harfi, şın 28
 ş î r î n (s. Far.) : tatlı 25

ş o l o k d e m (z.) : o vakit, o anda 166
 ş û r (i. Far.) : kavga, gürültü 263
 ş ü k r (i. Ar.) : iyiliğe karşılık hoşnutluk ve minnettarlık ifade etme, şükür 167

T

t â (e. Far.) : kadar, dek 12, 106
 t a ' a d d ü d (i. Ar.) : birden fazla olma, çoğalma, çokluk 129
 t â ' a t (i. Ar.) : İlâhî emirlere uyma, itaat etme 264
 t a b î b (i. Ar.) : hekim, doktor 201
 t â c (i. Far.) : bazı şeyh ve dervişlerin veya padişahların giydikleri baş giyimi, taç 182, 224
 t a d (i.) : çeşni, tad 243>d a d
 t a d - m a k : tadına bakmak, tadını almak 243
 t a f ş î l (i. Ar.) : açıklama 26
 t a ğ (i.) : dağ 8
 t a h a y y u r (i. Ar.) : hayran olma, hayrette kalma 127
 t a h i y y â t (i. Ar.) : (çkl. tahıyye) hayir dua 71, 137
 t a h k î k (z. Ar.) : doğrusu, gerçekte 244
 t a h r î r k ı l - m a k : yazmak 17
 t a h t (i. Far.) : hükümdarın oturduğu makam, taht 257
 t a l - m a k : başından aşacak

- şekilde suyun içine girmek, dalmak 115
- taşaleb (*i. Ar.*) : istek 13
- taşâlib (*s. Ar.*) : isteyen 13
- tamâmet (*z. Ar.*) : tamamıyla, hepten 9, 111, 186
- tanbûr (*i. Ar.*) : uzun telli bir çeşit çalgı aleti, tambur 85
- tañla-mak : şaşa kalmak, hayrete düşmek 26
- Таңrı (*i.*) : Allah te'âlâ 78
T. habîbi : Allah'ın dostu, Hz. Peygamber 78
- tanuq (*i.*) : şahit, tanık 198
- tarîkat (*i. Ar.*) : hak yolda ermiş kimsenin mesleği 268
- tarriqû : 'dağılın!, çekilin!, yol verin!' anlamında 80
- taş (*i.*) : taş 196
- taşra (*i.*) : dışarı, dış 148
- taşvûs (*i. Ar.*) : bahçelerde süs olarak beslenen güzel tüylü ve çirkin sesli kuş 112
- ta'zîm (*i. Ar.*) : ağırlama, yüceltme 145
- te'âlâ : 'yüce olsun' anlamında Allah'ın isimleriyle kullanılan bir söz 145
- tecellî (*i. Ar.*) : ilâhî kudret ve sırların insan ve nesnelere görünmesi 158
t. eyle-mek : belirlemek, ortaya çıkmak 10
- telh (*s. Far.*) : acı 25
- ten (*i.*) : gövde, beden 53, 239, 253, 254
- terk (*i. Ar.*) : bırakma 197
t. eyle-mek : vaz geçmek 96, 252
t. it-mek : bırakmak 147, 232, 250
- terkîb (*i. Ar.*) : bir kaç unsurun karışmasından meydana gelen birleşik cisim 105
- tesellî ol-mak : avunmak 158
- tevfîk (*i. Ar.*) : İlâhî yardım 244
- tıfl (*i. Ar.*) : ufak tefek, zayıf (çocuk) 156
- tılism (*i. Ar.*) : büyü, tılsım 252
- tiryâk (*i. Ar.*) : panzehir 5
- tîz (*z. Far.*) : çabuk, acele olarak, tez 164
- tîzcek (*z.*) : çabucak, tezcek 56
- tîzrek (*z. Far.*) : daha çabuk, çabukça 247
- toğ-mak : (Güneş, Ay vb.) ufuktan çıkmak, doğmak 55
- tol-mak : her yer kaplanmak, dolmak 82
- toprak (*i.*) : toprak 62, 176, 194, 241, 254
- topçolu kıl-mak : iyice doldurmak 30
- tûfân (*i. Ar.*) : Hazreti Nuh peygamber zamanında ortaya çıkmış ve Peygamberin Allah'ın emriyle gemiye aldığı aile fertleri ve diğer yaratıklardan birer çiftten başka bütün canlıları yok etmiş

olan pek şiddetli yağmur ve fırtına, tufan 181
 t u f e y l (i. Ar.) : teklifsiz girilebilen yer 209
 t u l û' (i. Ar.) : doğma, doğuş 35
 t u r f e t i' l - ' a y n : göz açıp yumuncaya kadar geçen an 94
 t u r f e t ü' l - ' a y n : durmak : beklemek, durmak 95
 t u t - m a k : tutmak 84, 133, 250

U

u (~ü) (e. Far.) : ve 7, 13, 25, 28, 31, 38, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 54, 60, 71, 80, 81, 84, 92, 96, 97, 106, 114, 116, 136, 138, 140, 142, 144, 149, 157, 165, 169, 170, 173, 179, 182, 190, 195, 208, 211, 225, 226, 228, 244, 246, 247, 254, 256, 258, 260, 262, 269, 273
 u ç (i.) : uç 18
 u ç - m a k : havaya kalkıp gitmek, uçmak 30
 u ç m a k (i.) : cennet 83, 200
 u k b â (i. Ar.) : ahiret 183, 184
 ' u l û m (i. Ar.) : (çkl. 'ilm) ilimler, bilgiler 140
 ' u l v î (s. Ar.) : yüce, yüksek 214, 246
 u m - m a k : ümit etmek, bir şeyin olmasını istemek 259
 ' u m m â n (i. Ar.) : büyük deniz, okyanus 37, 56

u r - m a k : vurmak 77, 84, 109
 u s (i.) : akıl 7
 u s a n - m a k : bıkmak, bezmek 248
 U ş â r i d (i. Ar.) : Güneşe en yakın olan gezegen, Merkür 86
 u y - m a k : arkasından gitmek, itaat etmek 261

Ü

ü m m e t (i. Ar.) : bir peygambere inanıp bağlanan cemaat; peygamberin hitap ettiği toplum 141, 191, 192, 193, 212, 215, 217, 218, 221, 265
 ü n s i (i. Ar.) : alışkanlık, dostluk, ahbablık 138, 166
 ü s t (i.) : üzeri, üst 56, 58
 ü ş e n - m e k : üzülmek 212
 ü z r e : üstüne, üzerine 18, 49
 ü z ü l - m e k : ilgiyi kesmek, alâkadar olmamak 250

V

v â c i b (s. Ar.) : gerekli 235
 v a h d e t (i. Ar.) : birlik, teklik 1, 9, 41, 46, 51, 52, 122
 v a h y (i. Ar.) : bir emrin Allah te'alâ tarafından bir peygambere bildirilmesi 58
 v a k t (i. Ar.) : zaman, vakit 57, 68, 120
 v a r (i.) : mevcut, var 8, 24, 25, 66, 88, 161, 164, 170, 193, 202, 212, 246

v. kıl-mak : yaratmak
170
varlık (i.) : mevcudiyet,
varlık 140, 210
var-mak : ulaşmak, eriş-
mek, erişmek 212, 267
vaşf (i. Ar.) : vasıf, özellik
vaşl (i. Ar.) : ulaşma, kavuş-
ma 133, 229
vâ-şevkâ : ne mutlu! 224
vatan (i. Ar.) : yurt, vatan
197, 256
«ve'd-đuhâ ve'l-leyli» :
Duhâ suresinin «Kuşluk vak-
tine ve kararıp durgunlaştı-
ğı zaman geceye yemin ol-
sun ki» anlamında 1 ve 2.
ayetleri 36
vefâ (i. Ar.) : sözünü yerine
getirme 190
v. kıl-mak : sözünde
durmak, verdiği sözü ye-
rine getirmek 218
velî (e. Far.) : fakat, ancak,
ama 72, 89, 206, 239, 259
velîkin (e. Ar.) : fakat, lâ-
kin 191
vesîle (i. Ar.) : araç, vasıta,
sebep 236, 260
vir-mek : vermek 90, 108,
159, 165, 182, 194, 200, 234,
260
vişâl (i. Ar.) : ulaşmak, ka-
vuşma 63, 68, 162
vuşlat (i. Ar.) : sevenin sev-
diğine kavuşması, kavuşma
144

vü (e. Far.) : ve 10, 21, 23,
29, 34, 81, 124, 128, 146, 148,
152, 153, 175, 183, 184, 189,
196, 197, 219, 238, 261, 263,
265, 266
vü c ü d (i. Ar.) : cisim, beden
7, 98, 137, 139, 149, 151, 161,
170

Y

yâ (ünl. Far.) : ey 131, 273
yağ (i.) : yağ 103, 104
yak-mak : ateşe vermek,
yakmak 114, 194
yaluñuz (s.) : yalnız, tek
97; (z.) : yalnızca, sadece
104
yan (i.) : taraf, yön 93
yanınca (z.) : beraberinde,
beraberce 88, 124
ya'nî (Ar.) : demekki ki, ya-
ni 20, 142, 179
yan-mak : tutuşmak, yan-
mak 104, 108, 109, 113
yaprak (i.) : yaprak 43, 136
yâr (i. Far.) : dost, sevgili 4,
97, 253
yara dıl-mak : yaratılmak
3, 6
yaraş-mak : yakışmak, uy-
gun olmak 62, 199
yara t-mak : yoktan var et-
mek, yaratmak 207, 226
yâren (i. Far.) : dost, arka-
daş 268
yaş-mak : gevşetmek 148

yaş (*i.*) : gözden akan su, göz yaşı 107, 203
 yay (*i.*) : ok atmaya yarayan eğri alet 148
   y. yas-mak : oku atıp yayı gevşetmek, işini sona erdirmek 148
 yaz (*i.*) : yaz mevsimi 248
 yaz-mak : yazmak 19
 yazıcı (*s.*) : kaderi yazan, yazıcı 19
 yazıl-mak : yazılmak 39
 yazuklu (*s.*) : günahkâr, suçlu 192, 212, 215
 yeksân (*s. Far.*) : düz, beraber 93, 183 > yiksân
 yetim (*i. Ar.*) : babası ölmüş, yetim 131, 132
 yıķ-mak : bozmak, yıkmak 196
 yılduz (*i.*) : yıldız 35, 65
 yi-mek : yemek 255
 yidi (*i.*) : altıdan sonraki sayı, yedi 249
   y. dam (*mec.*) : yedi kat gök 250
 yig eyle-mek : daha üstün kılmak 241
 yigrek : daha iyi, daha üstün 185
 yiksân (*Far. s.*) : düz, beraber 253 > yeksân
 yil (*i.*) : yel, rüzgâr 194
 yine (*e.*) : tekrar, yeniden, yine 47, 151, 154, 159
 yir (*i.*) : yer, mekân 61, 95, 106, 144, 233, 240, 253, 255; yer yüzü 7, 49, 207, 249

yir-mek : beğenmemek, yer-mek 200
 yok (*s.*) : olmayan, yok 128, 169, 245, 259
 yoķaru ađ-mak : yukarlara çıkmak, uçmak 60
 yoķaru tut-mak : fazla görmek, fazla kabul etmek 250
 yoķlu (*s.*) : fakir, muhtaç, yoksul 233
 yol (*i.*) : geçilecek yer, yol 50, 65, 81, 91, 108, 116, 117, 144, 221, 234, 236, 237, 263, 267
 yoldaş (*i.*) : yol arkadaşı, arkadaş 96
 yuva (*i.*) : kuş evi, yuva 30
 yuyıl-mak : yıkanmak, temizlenmek 152
 yüce (*s.*) : üstün, yüksek 192
 yüri-mek : yürümek 66
 yüz (*i.*) : çekre, yüz 64, 150, 151, 174
   y. suyu : şeref, hürmet 272
 yüzünden (*z.*) : sebebiyle 37

Z

zâhir (*s. Ar.*) : meydanda, belli, 2, 27, 70
   z. ol-mak : ortaya çıkmak, belli olmak 5, 14, 35, 40
 zaķm (*i. Far.*) : yara 3
 zaķmet (*i. Ar.*) : sıkıntı, güçlük, eziyet 197

- z a 'î f (s. Ar.) : güçsüz, kuvvetsiz, zayıf 258
- z â r (s. Far.) : inleyen, ağlayan 259
- z. u h a s t a k ı l - m a k : ağlatıp inletmek 255
- z â t (i. Ar.) : kendi 10, 156; asıl, cevher 175
- z e h î (ünl. Far.) : ne güzel!, ne mutlu! 211, 217
- z. h a s r e t k i : ne yazık ki 128
- z e h r (i. Far.) : ağı, zehir 5
- z e l î l (s. Ar.) : alçak, hor, hakir 125
- z e r r e (i. Ar.) : çok küçük parça, parçacık 157, 243
- z e v k (i. Ar.) : tad, lezzet, haz 238, 243, 263
- z. s ü r - m e k : zevk içinde yaşamak 223
- z e y r e k (s. Far.) : zeki, uyanık, kavrayışlı 247
- z i k r i t - m e k : anmak, sözünü etmek 141, 232
- z u h û r (i. Ar.) : ortaya çıkma, görünme, belirme 31
- z - a g e l m e k : meydana gelmek, ortaya çıkmak 39
- Z ü h r e (i. Ar.) : Çoban yıldızı, Venüs 85

E K İ N D E K S İ

İndekste ekler ünlü (dil ve dudak) ve ünsüz benzeşmelerini de gösterecek şekilde verilmiştir. Buna göre bar içinde verilmiş olan harfler ünlü benzeşmesinin söz konusu olduğu durumlarda ilgili ekin eklendiği kelimenin ekten önce son hecesindeki ünlüyü, ünsüz benzeşmesinin söz konusu olduğu durumlarda ise yine ilgili kelimenin ekten önceki son sesini göstermektedir. Eklerin geçtikleri yerler, indekse alınmış harfler esas alınarak alfabetik sıralanmıştır.

İsme gelen ekler :

- A : /a/+a 11, 12, 28(2), 49, 56, 75(2), 118, 123(2), 130(2), 133(2), 160, 179, 188(2), 201, 220, 224, 230, 231, 239(2), 254, 260; +ya 134(2), 146; /a/+e 38(2), 68, 162(2); /e/+a 109, 110; /e/+e 11, 15, 32, 73, 78, 85, 110, 261; /ı/+a 10, 31, 47, 72, 77, 103, 151, 156, 167, 245; /ı/+n+a 102, 272; /i/+e 53, 58, 63, 64, 79, 83, 132, 142, 143, 159, 171, 182, 185, 194, 215, 218,

234, 235, 240, 244, 264, 267, 272;
/o/+a 110, 114, 194; /ö/+e
166; /u/+a 39, 100, 181; +ya
115; /ü/+e 67, 72, 174(2), 198,
217; +ye 150, 151.

cA : /ı/n+ca 88, 124; /i/n+
ce 142(2); /u/n+ca 90.

cek : /i/z+cek 56.

dA : /a/+da 28, 55, 275, 116,
129; n+da 9, 43(2), 45(2), 62,
91, 221, 124, 156, 236, r+da 35,
t+da 216; /e/+de 202(2), k+
de 52, 62, 74(2), l+de 84, m+
de 24, 137, 171, n+de 54, 73,
76, 87, 95, 111, 112, 137, 146,
186, 216, 233, 262, 264, 269,
271(2), r+de 144, 200, 233, 254,
t+de 51(2), 79, 131, v+de 270;
/i/n+de 127; /o/l+da 108(2),
116; /u/+da 119, 121, 176;
m+da 175, 210; ñ+da 264;
/ü/+de 169; m+de 208.

dAn : /a/+dan 30(2), 123,
154, 157, 158, 172(2), 234, 242,
255; k+dan 91, 93, 113, 211;
n+dan 18, 27, 42, 48, 50, 82,
86, 155, 157(3), 159, 176, 186,
194, 196(2), 237, 243, 246; p+
dan 244; r+dan 89(2), 241,
250; ş+dan 247; /a/+den 95,
105, 259, 170, d+den 67, 99,
l+den 92; /i/+den 21, 33, 42,
213, 274(2); b+den 1, 13(2),
36, 53, 92, 127, 129, 190, 225;
l+den 225; n+den 69(2), 170,
199, 200; r+den 60, 241; t+
den 16, 60; k+den 50, n+den
12, 105, 122(2), 140, 188,

197(2), 27, 37, 237, ş+den 247,
z+den 25(2); /o/l+dan 65,
81(2); /u/+dan 22, 143, 189,
193; ñ+dan 239, 273, z+dan
250; /ü/k+den 148, l+den 70,
199, 238(2); /ü/ñ+den 56,
106(2), 133.

daş : /o/l+daş 96.

dUr(Ur) : /a/+dur 180,
221(2), 235; d+dür 129(2),
t+dür 258; ğ+durur 103; k+
durur 72; m+dur 210, n+dur
22, r+dur 113, 193, 242(2), 253,
ş+dur 21; /e/k+durur 185,
n+durur 37, 50, 105; +dür
184, 187; d+dür 18, 45, 91(2),
103, 129, 220, m+dür 210, t+
dür 257(2); /ı/+dur 63(2);
ş+dur 125, 227; /i/+durur
253; b+durur 235, r+durur
231; +dür 57, 68, 125, 129, 226;
ş+dür 255(2); /o/+dur 43,
k+dur 128(2), 163, 245; l+dur
29(2), 40; +durur 93, 246;
/u/+durur 100; +dur 114;
k+dur 198; ñ+dur 261, 261;
/ü/+durur 199; +dür 14; l+
dür 43(2); m+dür 120, 121(2),
206(2); n+dür 44, 105; ñ+dür
61, 208(2), 209, 248; z+dür 24.

I : /a/ + ı 2(2), 5(2), 10(3),
14, 21, 29(3), 30, 31, 33, 35,
37(2), 42, 46(2), 47, 50, 55, 58,
63, 66, 72, 74, 86(2), 88, 98(2),
101, 110, 117(2), 118(2), 120,
124, 128, 131, 136, 139(2), 140,
141, 145, 147, 148, 151, 156, 158,
160(2), 167, 171, 178, 180(2),

187, 193, 194, 195(2), 200, 201, 213, 214, 215, 219(2), 222, 224, 226, 229, 230, 235, 236, 241, 243, 249(2), 254, 256(3), 263, 266, 268(2), 274; /a/+i 11(2), 12(2), 23(2), 52, 68, 128, 154(2), 186, 187, 216, 265, 267, 270; /e/+i 5, 8, 33, 35, 46, 51(2), 53, 54, 70, 79(2), 87, 96, 109, 111, 112, 122(2), 123, 125, 127, 132, 133, 134, 137, 140, 142(2), 173, 174, 176, 177, 182, 188, 197(3), 205(4), 209, 215, 219, 221, 223, 227, 238(2), 243, 244, 252, 260, 261(3), 263, 264(2), 270(2), 271(2); /ı/+ı 27, 34, 36, 48, 86, 88, 101, 156, 238, 245, 251, 265(2); /i/+i 2(2), 8, 20(2), 26, 27, 37, 48, 56(2), 57, 63, 67, 73, 74, 78(2), 84, 85, 95, 102, 108, 112, 125(2), 128, 142, 143, 168, 178(2), 179(2), 183, 204(2), 213, 216, 221, 226, 227, 233, 237, 240, 251, 252, 266, 268; +yi 177; /o/+ı 21, 50, 77, 91, 102, 103, 148, 221, 222, 234, 246, 237, 243, 267; /ö/+i 37, 109, 143, 150(3), 171, 247; /u/+ı 5, 18, 28, 137(2), 139, 149, 151, 159, 161, 187, 196(2), 251, 252, 262(2), 266; +yı 194, 272; ı/ü/+i 36, 37, 58, 146, 147, 150, 151, 167, 192(2), 213, 264, 272; /ü/+vi 161.

ıcı : /a/+ıcı 19.

Um : /a/+um 99; /e/+üm 175, 181, 184, 191(2), 210;

/a/+uñ 8, 20, 28(2), 45, 46, 102(2), 103, 105, 108, 156, 183, 195, 197, 198, 224, 226, 227(2), 228(2), 238, 251, 256, 260, 261, 269, 270, 271, 272; /e/+iñ 59(2); +uñ 125, 257, 273; +üñ 8, 12, 29(2), 61, 208(2), 248, 253, 262; /ı/+uñ 256; /i/+nüñ 266, 268; /i/+üñ 131, 180, 245, 258, 261; /o/+nuñ 17; /ö/+üñ 45; /u/+uñ 187; /u/+üñ 74, 128; /ü/+üñ 136.

ki : /e/+ki 202.

İLA(İLA) : /a/+ı+yla 166, 196; +ıla 71, 232; ıla 22; /e/+ile 38; +ile 41; /ı/+yla 126; /i/+ile 220; /i/+ile 15; +yle 53, 150; /u/+ıla 39, 164; /ñ+la 168; /ü/ile 101; +le 97, 262.

İAr : /a/+lar 8, 26(2), 38, 66(2), 99, 107(2), 190, 193, 198, 225, 250, 260, 267; +nlar 224, 234, 235, 236(2), 238; +nlarsuz 235; +larsuzın 200; +ler 259; /e/+ler 73(2), 78, 81, 84, 90(2), 92, 108, 116(2), 124, 136(2), 213, 227(2), 229, 233, 237, 260, 263, 267, 274; /ı/+lar 210, 225, 230; /i/+ler 7, 44, 63, 64, 80, 207, 225, 232(2); /o/+lar 224, 271; /ö/+ler 7(2), 15, 78, 156; /u/+lar 7, 35, 66, 81, 195, 199, 201, 226(2), 227(2), 228(2), 230, 231, 232(2), 233, 242(2), 256, 269, 271, 272; +nlar 222, 223(2), 229, 230, 234; ü/+ler 7(2), 65, 136, 156, 229, 234, 269.

leri : /a/+leri 264(2); /ü/+leri 64.

lU : /a/+lu 107, 256; /e/+lü 201, 212; /i/+lü 88; /o/+lu 233; /u/+lu 192, 212, 215; /ü/+lü 269.

lUk : /a/+lık 140, 210; /e/+liğ (+e) 83; /i/+lik 50(2), 52; /ü/+lük 148.

(U)m : /a/+m 200; +(u)m 71(2), 100, 118(2), 119, 175, 184(2), 209; +(ü)m 114(2), 174; /e/+m 99, 165, 203; +(ü)m 97, 120, 121(2), 133, 191(2), 192(2), 193, 206(3), 208, 210; /i/+(ü)m 163(2), 196, 201(2); /ö/+(ü)m 196, 198; /u/+(u)m 170(2), 181; 100, 114, 117, 131, 192, 195, 210, 212(2); /ü/+(ü)m 198, 199, 217; +m 117.

müz : /a/+(ü)müz 259(2).

ñ : /a/+(u)ñ 55(2), 64, 67, 72, 97(2), 98(2), 101, 113, 118, 175(2), 243, 252, 273; +ñ 243, 249, 250; /a/+(ü)ñ 63, 64, 67, 128, 132; /e/+(ü)ñ 67, 103, 106, 133, 209, 212; +(u)ñ 252; /e/+ñ 218, 219, 251(2), 254, /ı/+(u)ñ 134(2); /i/+(ü)ñ 61, 72, 106, 154, 177(2), 246(2), 248; /o/+(u)ñ 264; /ö/+(ü)ñ

101; /u/+(u)ñ 98, 165, 168; /u/+ñ 56, 132(2), 168, 170, 171(2), 173(2), 174, 175, 176, 177, 180, 204, 207, 247, 249; /ü/+(ü)ñ 174(2); /ü/+ñ 96, 112(2), 172(2), 175, 177, 182(2).

n : /ı/+n 1, 58, 85, 110, 145, 161, 224, 229, 238, 241; /i/+n 17, 67, 109(2), 151, 154(2), 213, 258, 255; /u/+ı+n 17.

nI : /a/+nı 159, 161, 254; /e/+ni 229; /ı/+nı 34, 66, 234, 267; /i/+nı 11, 48, 52, 79, 85, 149, 246, 270.

nIñ : /a/+nuñ 192, 221, 222, 240.

rek : /i/+rek 185, 247.

sI : /a/+sı 43(2), 45(2), 62, 82, 85, 126, 234, 241; /e/+si 17, 76, 149, 263(2); /i/+si 20(2), 74, 83, 103, 105, 178, 179, 183, 221; /u/+sı 1; /ü/+si 255.

sin : /a/+sın 97, 106, 121, 250(2); /e/+sin 61, 70, 131, 169(2), 184, 187, 201, 203, 206; /u/+sın 113, 198; /ü/+sın 11; /ü/+sün 68.

sUz : /a/+suz 117, 205; /e/+süz 75, 170.

Fiile gelen ekler :

A : /a/-a 19, 66(2), 109, 247; /a/-ya 106, 207; /e/-e 19, 90, 99, 110; /e/-ye 77, 90; /ı/-a 17,

109, 207, 215; /i/-e 12(2), 15(2), 65, 165; /o/-a 14, 32, 49, 57, 92, 97, 200, 250(2); /ö/-e 18, 160; /u/-a 243.

- alum* : /ɫ/-alum 164.
- Am* : /a/-am 192; /a/-em 258; /e/+em 133, 203, 219; /ɫ/+am 114; /i/+em 132, 258; /ü/+em 67.
- An* : /a/-an 237, 267; /a/-yan 26(2); /a/-yan 108; /e/-en 205(2); /e/-yen 91; /i/-en 108, 150, 188, 245; /i/-yen 274; /u/-an 260.
- Ar* : /i/-er- 238; /a/-ar 92, 243; /e/-er 26, 203, 219, 251; /ɫ/-ar 124, 156, 250; /i/-er 56, 70, 71, 154, 203, 228, 233(2), 249; /o/-ar 156; /ö/-er 228, 241; /u/-ar 258.
- avuz* : /a/-yavuz 53; /ɫ/-avuz 271, 272; /o/-avuz 271.
- dI(U)* : /+i-di 48; dɫ/a/-dɫ 49, 89, 153, 155, 158, 230, 237; /a/-du(+m) 69, 212; /a/-du(+ñ) 207, 247; /a/-ydi 32, 109(2), 176, 207; /a/ɫ-dɫ 3, 4, 6, 8(2), 9, 94, i-di 33, 136(2), l-dɫ 127, 149, 152, 153; n-dɫ 167(2), s-dɫ 148, ſ-dɫ 67; /a/k-dɫ 118, 151(2); /a/k-du(+m) 114, l-du(+m) 131; /e/l-di 16, 28(2), 39, 166, 225, n-dɫ 83(2), 148, r-dɫ 14, 143, v-dɫ 219, v-dü(+ñ) 112(2); /e/-dɫ 10, 16, 27, 146, 149, 205(2); /e/-dü(+ñ) 96, 204; /e/-ydi 90(2), 144; /e/ç-dɫ 42, 95, 122, 123, 216, k-dɫ 223; /ɫ/-dɫ 1, 53; /ɫ/-dɫ 2, 23, 28, 36, 44, 47, 48, 55, 78, 96, 98, 106, 126, 131, 140(2), 168, 186, 201, 214, 217, l-du(+ñ) 132, 168, 170, 171(2), 173(2), 174, 176, 177, 180, n-dɫ 216, ſ-dɫ 3, 5, 6; /ɫ/l-dɫ 11(2), 17, 34, 39, 59, 76, 126, 135(2), 145, 152, 161(2), 209; /ɫ/l-du(+m) 192; /i/-dü(+ñ) 182; /i/ç-dɫ 245, k-dɫ 41, 52(2), 150, l-dɫ 27, n-dɫ 126, 186, r-dɫ 38, 78, 82, 123, 143(2), 146, 147(2), 163, 170, 188(2), 244, 260, ſ-dɫ 5, 38, 54, 58, 122, 190, t-ti 55, 77, 138(2), 139, 141, 213, 232(2); /i/t-tü(+ñ) 172(2), 177, 182; /o/-dɫ 20(2), 55, 87(2), 101, 107(2), 222(2); /o/-dɫ(+ñ) 204; /o/-du(+m) 117(2), 195; /o/-du(+ñ) 175; /o/l-dɫ 13, 14, 16, 19, 21, 22, 25, 26, 32, 33, 35(2), 36, 37, 41, 42, 46(2), 82, 94, 96, 98, 100, 101, 102, 111, 118, 127, 137, 139, 141, 144, 152, 153, 156, 162, 167, 174, 178(2), 179(2), 181, 182, 183, 184, 189, 202, 212, 215, 230, 231, 236, 240(2), 244, 245, 248; /o/l-du(+m); /ö/-dü(+m) 117; /ö/l-dɫ 34; /u/-dɫ 118, 236; /u/l-dɫ 42, 51(2), 59, 101, 138, 166, 211, 213, 222, 225, 229, 236, n-dɫ 186, r-dɫ 77, 79(2), 95, 224; /u/t-tu(+ñ) 250; /ü/-dɫ 4, 134, 139, 142(2); /ü/l-dɫ 47(2), 162, n-dɫ 88(2), r-dɫ 2, 223(2), 224; /ü/r-dü(+ñ) 175; /e/+ydi 144; /ɫ/+dɫ 97; /ɫ/ɫ-dɫ 6; /ɫ/l+dɫ 30; /ɫ/l+du(+ñ) 132; /i/i-dɫ 2; /o/l-dɫ 31, 40, 137; /o/l-du(+ñ) 69.

duk : /e/-düg (+i) 147, 213;
/e/k-düg (+üm) 198; /ı/k-duğ
(+ı) 196(2); /i/-düg (+üm)
217.

gil : /a/-gıl 67, 272; /e/-gil
56, 154, 164; /ı/-gıl 68; /i/-gil
75; /o/-gıl 119(2); /o/-gıl 119;
/ü/-gil 248.

gü : /e/-gü 255.

ıcaK : /ı/-cak 141; /o/-ıcak
104; /ö/-icek 87.

ıncA : /a/-yınca 115(2), 130;
/i/-ince 110(2); /o/-ınca 165;
/u/-ınca 165.

U(ı)p : /a/-ıp+dur 74; /a/
-uban 104; /a/-up 65; /e/-üben
89; /i/-üb 86, 145; /i/-üben
107, 147; /i/-üp+dür 159; /i/
-yib 66; /o/-ub 88; /o/-up 70,
77, 90, 251; /o/-up+dur 100;
/ö/-ip+dür 159; /u/-ıp 109;
/u/-ub 79; /u/-up 84; /ü/-üp
250; /u/-up 84, 86, 113.

ısar : /o/-ısar 113.

(ı)l : /a/-(ı)l- 3, 6, 39, 162,
207, 215, 226, 232; /ö/-(ı)l- 116;
/u/-(ı)l- 59; /u/-(u)l- 59; /u/
-(yı)l- 152; /ü/-(ı)l- 27; /ü/
-(ü)l- 47(2), 68, 88, 162, 249.

mA : /a/-ma- 239; /e/-me-
238; /i/-me- 254; /u/-ma- 115.

mA : /a/-ma 194, 248; /ı/
-ma 199, 200, 230, 254; /ı/-ma
269, 271; /i/-me 194, 200.

mAdAn : /e/-meden 202;
/u/-madın 30.

mAk : /a/-mak 113, 115(2);
/ı/-mağ(+a) 259; /i/-mek 83;

/o/-mak 18, 72, 199, 235; /o/
-makda 23; /ö/-mek 64; /u/
-mak 235; /ü/-mek 64.

mAz : /a/-maz 199; /e/-mez
123, 160(2); /ı/-maz 117, 129,
134; /i/-mez 108(2), 160(2);
/o/-maz 104, 115, 158.

mIş : /a/-miş 85; /e/-miş
254; /ı/-miş 1, 3, 6, 214, 226;
/i/-miş 5, 48(2), 255(2); /o/
-miş 3, 4, 5, 6, 9, 81, 94, 125,
227(2).

n : /e/-n 27; /i/-(ı)n- 2, 5,
10, 15, 36, 140, 186(2), 220; /o/
-(u)n- 115; /ö/-(ı)n- 4, 12, 15,
126, 150; -(ü)n- 88; /u/-(ı)n
216.

sA : /a/+l-sa 164; /a/-sa
156, 158, 202, 243, 251; /e/+i-
se 40, 218, 252; /e/-se 241, 249,
251; /ı/-sa 232, +l-sa 204, +yı-
sa 222; /i/+i-se 204, 219, 254;
/o/-sa 91, 233; /u/-sa 93.

SUn : /e/-sın 203; /e/-sün
229; /i/-sün 10, 73, 217; /o/
-sun 274; /u/-sun 73.

ş : /i/-(ı)ş- 12, 38, 54, 58, 75,
78, 100, 122, 190.

um : /a/-um 119; Uñ /i/-üñ
237; /o/-uñ 82.

ur : /i/-ür- 4, 194.

ur : /a/-ur 62; /e/-ür 65,
224, 228, 234; /ı/-ur 80; /i/-ür
2, 11, 67, 111, 116, 139, 142, 234;
/o/-ur 50, 93, 116, 220; /ö/-ür
24, 154.